

O Pascalovi

Louis Marin

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 11. 2. 1985

◆ private seminar, Czech | German, origin: 11. 2. 1985

O Pascalovi [1985]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1985-02-11 Louis Marin – O Pascalovi (1) [LVH140VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 11. 2. 85, Louis Marin o Pascalovi.

Jiný hlas: *Ce n'est pas tout à fait une conférence...*

Hejdánek: Za úvodem bych chtěl říct, že to nebude tak docela přednáška.

Jiný hlas: *...mais plutôt une lecture commentée, interprétée de deux ou trois textes de Pascal.*

Hejdánek: Ale spíš komentář nad Pascalovým textem, který budeme číst.

Jiný hlas: *...quelques lectures donc que j'ai groupées sous le titre assez général, éthique et politique.*

Hejdánek: Výňatky z Pascalových myšlenek, které jsem vybral, shrnuji do takového tematického celku – politika a co to bylo? Etika.

Jiný hlas: *...en guise d'introduction, je voudrais un peu vous dire pourquoi j'ai choisi ce sujet.*

Hejdánek: Úvodem, proč jsem vlastně toto téma vybral.

Jiný hlas: *Je l'ai tout simplement choisi en fonction de mes compétences, de ma propre réflexion philosophique depuis un certain nombre d'années.*

Hejdánek: Vybral jsem to proto, že se cítím k tomu kompetentní, neboť tímto tématem se zabývám již několik let.

Jiný hlas: *Je m'intéresse depuis très longtemps à la philosophie française du XVIIe siècle.*

Hejdánek: Zabývám se už několik let francouzskou filosofií 17. století.

Jiný hlas: *...et par ailleurs donc, j'ai une formation de philosophe.*

Hejdánek: Který jsem vzděláním, povoláním filosof.

Jiný hlas: *...mais j'indiquais cela, il y aura quelque importance pour la méthode que je vais suivre. Dans les années, disons 60, 70...*

Hejdánek: Jenom něco o metodě, kterou budu postupovat, počátkem 70. let...

Jiný hlas: *...je me suis recyclé, comme on dit, en linguistique.*

Hejdánek: ...jsem se vrhl znovu do lingvistiky.

Jiný hlas: *...et plus précisément dans ce que l'on a appelé sémiologie ou sémiotique.*

Hejdánek: Zabýval jsem se tím, co se nazývá sémiologií nebo sémiotikou.

Jiný hlas: *...et du même coup, j'ai été tenté d'appliquer à la lecture de ces textes du XVIIe siècle français...*

Hejdánek: A zkoušel jsem aplikovat na tyto texty ze 17. století...

Jiný hlas: *...la méthodologie que la linguistique, que la théorie du discours, que la sémiologie m'avait apprise.*

Hejdánek: ...tedy aplikovat na tyto texty metodu, kterou jsem se naučil, poučen jsa sémiologií.

Jiný hlas: *...et ceci d'autant mieux que j'ai trouvé dans un certain nombre de textes du XVIIe siècle une très puissante théorie du signe.*

Hejdánek: O důvod víc je tu to, že jsem v té filosofii 17. století objevil velice výraznou teorii znaku.

Jiný hlas: *Théorie du signe, théorie que l'on appelle aujourd'hui, et à juste titre, une théorie représentationnelle du signe.*

Hejdánek: Tato teorie se nazývá dosti výstižně reprezentativní teorie znaku, nebo reprezentativová – tak nějak.

Jiný hlas: *...et du même coup, je n'ai pas le sentiment de transporter sur un texte ou sur des textes du XVIIe siècle, de déplacer des modèles qui auraient été élaborés par la recherche contemporaine.*

Hejdánek: Tak nemám ani pocit, že na tyto texty 17. století uplatňuji něco, co bylo vymyšleno až teprv současným bádáním.

Jiný hlas: *C'est-à-dire que je me défends par là d'un reproche d'anachronisme, si vous voulez, épistémologique.*

Hejdánek: Tím se bráním výtce z epistemologického anachronismu.

Jiný hlas: *...dans l'interprétation ou la lecture, disons simple, des textes que je vous propose de lire.*

Hejdánek: V interpretaci nebo četbě těch textů, které navrhuji, abychom si teď přečetli.

Jiný hlas: *Alors ceci étant dit, je vous propose la lecture d'un texte, on va commencer par là, d'une pensée de Pascal, recueillie dans les Pensées. Vous êtes peut-être au courant de l'histoire de ce livre que l'on appelle les Pensées de Pascal.*

Hejdánek: Půjďme teď rovnou k věci, to jest k *Pascalovým Myšlenkám*. Možná o té historii tohoto díla, kterému se říká *Pascalovy Myšlenky*, něco víte.

Jiný hlas: *Vous savez que Pascal pendant un certain nombre d'années de sa vie, jusqu'à sa mort...*

Hejdánek: V určitém období až do své smrti...

Jiný hlas: *...ayant l'intention d'écrire une apologie de la religion chrétienne...*

Hejdánek: ...chtěl *Pascal* sepsat apologii křesťanského náboženství.

Jiný hlas: *...a écrit sur des feuilles de papier des notes pour cet ouvrage.*

Hejdánek: A s tímto úmyslem sepsal řadu drobných takových útržků volně ložených.

Jiný hlas: *Et quand il avait écrit sur de grandes feuilles de papier...*

Hejdánek: A když tak psal na ty velké papíry...

Jiný hlas: *...il prenait des ciseaux...*

Hejdánek: ...postupoval metodou nůžek...

Jiný hlas: *...découpait...*

Hejdánek: ...roztříhával...

Jiný hlas: *...des morceaux de ces feuilles...*

Hejdánek: ...jednotlivé kousky...

Jiný hlas: *...et il n'avait pas des fichiers comme nous en avons aujourd'hui.*

Hejdánek: Protože neměl tedy kartotéku, jak jsme na ni zvyklí dnes.

Jiný hlas: *Alors il prenait un fil avec une aiguille...*

Hejdánek: Tak měl, vzal si nit a jehlu.

Jiný hlas: *...et il enfilait comme ça, il perçait comme ça et il mettait tous les morceaux de papier qui concernaient un sujet.*

Hejdánek: A potom sešil vždycky ty odstrižky, které se tematicky vztahovaly k jedné věci.

Jiný hlas: *Et quand Pascal est mort en 1662, on a retrouvé donc des liasses, ce qu'on a appelé des liasses.*

Hejdánek: Když v roce 1662 zemřel, tak se objevily tyto svazky.

Jiný hlas: *...oui, des liasses, voyez, des feuilles de papier comme ça enfilées.*

Hejdánek: Tak se objevily tady tyhle ty sešity doslova, ne, sešívání.

Jiný hlas: *Il y en avait 27.*

Hejdánek: Bylo jich 25.

Jiný hlas: *Et ses amis de Port-Royal...*

Hejdánek: A jeho přátelé z kláštera Port-Royal...

Jiný hlas: *...c'est-à-dire ceux qui justement avaient élaboré cette grande théorie du...*

Jiný hlas: *signe comme représentation, Arnauld et par exemple Arnauld ou Nicole.*

Hejdánek: ...teorii znaku jakožto reprezentace, představování. Jako jména Arnauld a Nicole.

Jiný hlas: *Ont été très embarrassés quand ils ont trouvé ces feuilles de papier, voyez, ces liasses, parce que c'était assez informe. C'était pas très bien écrit. Alors ils se sont demandés – nous avons les textes là-dessus qui nous renseignent là-dessus – ils ont dit: „Ben, on va... est-ce qu'on doit tout publier?“*

Hejdánek: Byli poněkud rozpačití, když našli tyto sešity, protože co s tím, bylo to [nesrozumitelné], nebylo to nijak přehledně napsáno. A teď byli na rozpacích, co s tím, jestli mají tohle všechno publikovat.

Jiný hlas: *Ou bien est-ce qu'on va réécrire ce qu'il aurait voulu écrire s'il avait eu suffisamment de santé, suffisamment de temps. Alors après avoir beaucoup hésité – il existe à ce propos une correspondance abondante – ils ont choisi une voie moyenne entre les deux et ils ont gardé les fragments, comme on appelle les fragments, parce que le terme, ils emploient le terme de fragment pour parler des Pensées de Pascal.*

Hejdánek: Nebo jestli se to má opsat, dopsat to za něj v duchu, jak by to asi on napsal, kdyby měl dostatek času a zdraví. A po dlouhém váhání – existuje o tom rozsáhlá korespondence – zvolili střední cestu a zachovali útržky, fragmenty. Ano, a oni užívají přímo tohoto termínu fragmenty, když mluví o Pascalových myšlenkách.

Jiný hlas: *Et alors ils ont gardé les fragments qui étaient les plus achevés, comme ils disaient, et ce sont ces fragments qu'ils ont publiés dans un livre sous le titre Pensées de Monsieur Pascal sur la religion et quelques autres sujets.*

Hejdánek: A takové ty nejdokončenější, nejsoustavnější fragmenty sebrali a vydali to v díle, v knížce, která se jmenovala *Pensées de Monsieur Pascal sur la religion et quelques autres sujets* (Myšlenky pana Pascala o náboženství a některých jiných tématech).

Jiný hlas: *Alors le fragment que nous allons lire et sur lequel je vais travailler avec vous – en tout cas le premier de ceux sur lesquels je voudrais travailler – fait partie de cet ensemble publié et il pose de la façon la plus rigoureuse la question de l'éthique et du politique sous le titre écrit par Pascal: Justice, Force.*

Hejdánek: Ty zlomky, o kterých budu mluvit, respektive komentovat, v každém případě ten první, patří do souboru těch vydaných myšlenek a věčně jde v těchto fragmentech o velice určité položení problému etiky a politiky pod titulem, který sám Pascal zvolil: *Spravedlnost – Síla*.

Jiný hlas: *Alors je vais vous lire le texte et je vais le commenter. Il est juste que ce qui est juste soit suivi.*

Hejdánek: Budu číst text a komentovat ho. Je správné – to je to 103, myslím –, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno.

Jiný hlas: *Vous suivez peut-être.*

Hejdánek: Netřeba to číst nebo... Máte všichni papír? Pokud jej nemáte, tak si jej půjčte ke stolům, co si kdo vybere. To je ten první, myslím.

Jiný hlas: *Il est juste que ce qui est juste soit suivi, il est nécessaire que ce qui est le plus fort soit suivi. La justice sans la force est impuissante, la force sans la justice est tyrannique. La justice sans force est contredite parce qu'il y a toujours des méchants. La force sans la justice est accusée.*

Hejdánek: Je správné, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno, je nutné, aby to, co je nejsilnější, bylo následováno. Spravedlnost bez síly je bezmocná, síla bez spravedlnosti je tyranská. Spravedlnost bez síly narazí na odpor, protože se vždycky najdou zlí lidé. Síla bez spravedlnosti bývá obžalována.

Pardon, jenom tam je dokonce v tom originále to silnější, nejenže narazí na odpor, ale v podstatě tím odporem bude přemožena.

Jiný hlas: *Il faut donc mettre ensemble la justice et la force et pour cela faire que ce qui est juste soit fort ou que ce qui est fort soit juste.*

Hejdánek: Je třeba tedy spojit spravedlnost a sílu a k tomu cíli dosáhnout toho, aby to, co je spravedlivé, bylo silné, anebo aby to, co je silné, bylo spravedlivé.

Jiný hlas: *Puis Pascal va à la ligne, il fait un paragraphe. La justice est sujette à dispute, la force est très reconnaissable et sans dispute. Ainsi on n'a pu donner la force à la justice, parce que la force a contredit la justice et a dit qu'elle était injuste, et a dit que c'était elle qui était juste. Et ainsi ne pouvant faire que ce qui est juste fût fort, on a fait que ce qui est fort fût juste.*

Hejdánek: Stanoví nový odstavec. Spravedlnost je předmětem sporů, síla je jasně rozpoznatelná a není o ní sporu. A tak nebylo možné dát sílu spravedlnosti, protože síla se spravedlnosti vzepřela a prohlásila, že spravedlnost je nespravedlivá, a prohlásila, že ona sama je spravedlivá. A tak protože nebylo možné dosáhnout toho, aby to, co je spravedlivé, bylo silné, učinili lidé to, co je silné, spravedlivým.

Jiný hlas: *Alors ce texte, il m'arrivera sans doute, je ne dis pas du tout de faire violence au texte tel que nous l'avons lu, mais parfois de pousser si vous voulez dans l'interprétation par une réflexion très minutieuse, très précise à la fois sur les termes qu'emploie Pascal, les mots qu'emploie Pascal.*

Hejdánek: Chci uvažovat velice precizně a minuciózně, detailně o jednotlivých termínech a věřím, že tím nebudu ten text násilňovat.

Jiný hlas: *Et aussi sur la forme du discours pascalien.*

Hejdánek: A zároveň si všímat formy jeho projevu, jeho řeči.

Jiný hlas: *Alors je le dis ceci pour parfois toujours des petits problèmes de traduction d'une part, et aussi pour attirer votre attention sur le fait que Pascal, qui était aussi un très grand géomètre et un grand physicien, a un emploi très rigoureux des termes.*

Hejdánek: Existují vždycky drobné nesnáze s překladem a tenhle postup by nám mohl pomoci překonat trochu ty problémy překladové. A zároveň bych chtěl vaši pozornost upoutat na to, že Pascal byl veliký geometr – což to říká – a fyzik a užívá termínů vždycky v přesném významu.

Jiný hlas: *Alors, commençons. Il est juste que ce qui est juste soit suivi.*

Hejdánek: Tak začneme. Je správné, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno.

Jiný hlas: *Vous apercevez immédiatement que dans cette première phrase, nous avons quelque chose comme une tautologie.*

Hejdánek: Jistě si hned všimnete, že v té první větě je cosi jako tautologie. To znamená, opakuje se tu něco...

Jiný hlas: *Il est juste que ce qui est juste soit suivi.*

Hejdánek: ...to znamená, je spravedlivé – doslova takhle by to mělo být –, je spravedlivé, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno.

Jiný hlas: *La justice n'a pas d'autre titre qu'elle-même à prescrire.*

Hejdánek: Spravedlnost nemá jiného titulu než sebe samu, který by předepsala.

Jiný hlas: *C'est-à-dire que la justice ne cherche pas à donner les raisons pour lesquelles il est juste de la suivre.*

Hejdánek: To znamená, spravedlnost nehledá důvody, pro které ona jako spravedlnost je spravedlivá.

Jiný hlas: *Mais il y a ici une sorte d'énoncé presque circulaire.*

Hejdánek: Je tady cosi jako taková okružní, kruhová výpověď.

Jiný hlas: *La justice doit être suivie parce qu'elle est la justice.*

Hejdánek: Spravedlnost musí být následována. Proč? Protože je to spravedlnost.

Jiný hlas: *Et vous remarquerez aussi que Pascal dira — et cela sera sensible quand nous allons lire la suite à propos de la force chez Pascal — que la justice c'est tout ou rien.*

Jiný hlas: A povšimnete si také, tam kde budeme číst dále o síle u *Pascala*, že spravedlnost je všechno, nebo nic.

Jiný hlas: *Ou bien c'est juste, ou bien on est en dehors de la justice.*

Jiný hlas: Nebo je to spravedlivé, anebo jsme zcela mimo spravedlnost.

Jiný hlas: *Je veux dire par là qu'il n'y a pas de degré pour Pascal dans la justice.*

Jiný hlas: Tím chci říct, že pro *Pascala* neexistují v rámci spravedlnosti nějaké stupně.

Jiný hlas: *Il n'y a pas de plus ou moins juste.*

Jiný hlas: Není to tak, že by mohlo být něco více nebo méně spravedlivé.

Jiný hlas: *Et dans une autre pensée, Pascal parle de la pointe de la justice et de la vérité, dit-il, la pointe qui est si subtile qu'il est extrêmement difficile de la toucher.*

Jiný hlas: V jiné myšlence hovoří *Pascal* o špičce, o šípce spravedlnosti a pravdy, hovoří o špici tak jemné, o špičce tak finální, že je neobvykle obtížné se jí vůbec dotknout.

Jiný hlas: *Et il ajoute, parce que c'est un esprit très concret tout en étant très rigoureux, il dit : nos instruments pour toucher cette pointe de la justice et de la vérité, nos instruments sont si, dit-il, si mous, c'est-à-dire si émoussés...*

Jiný hlas: Jelikož je to duch konkrétního myšlení, zároveň velmi přísného, tak dodává: naše nástroje, jimiž se můžeme dotknout oné špičky spravedlnosti a pravdy, naše nástroje jsou natolik, jak říká, natolik [nesrozumitelné], jsou natolik hrubé nebo...

Jiný hlas: *...comme ça, ils ne sont pas pointus, ils sont trop gros...*

Jiný hlas: ...nejsou špičaté, jsou příliš hrubé.

Jiný hlas: *Et ils appuient toujours plus, dit-il, sur l'injuste que sur le juste, et sur le faux que sur le vrai.*

Jiný hlas: A vždycky tlačí spíše na to nespravedlivé než na to spravedlivé a spíše na to, co je falešné, než na to, co je pravdivé.

Jiný hlas: *Il est nécessaire, continue Pascal, que ce qui est le plus fort soit suivi.*

Jiný hlas: Je nezbytné, pokračuje Pascal, aby bylo následováno to, co je nejsilnější.

Jiný hlas: *D'une part, je dirais ceci, que la force relève de la nécessité physique, mécanique... appartient, obéit à une nécessité physique...*

Jiný hlas: Že ta síla náleží k fyzikální, mechanické nutnosti, poslouchá fyzikální nezbytnost.

Jiný hlas: *Et d'autre part, vous avez remarqué que Pascal dit „le plus fort“, il ne dit pas „la force“.*

Jiný hlas: A na druhé straně jste si všimli, že říká ne síla, ale to nejsilnější.

Jiný hlas: *Le plus fort, c'est-à-dire qu'il y a des degrés de force, il y a des quantités de force, et que la plus grande quantité de force entraîne nécessairement à une nécessité mécanique, si l'on peut dire.*

Jiný hlas: To nejsilnější, to znamená, že jsou stupně síly, jsou kvanta síly, a že ta největší kvantita síly nutně má za následek tu mechanickou nezbytnost, nutnost.

Jiný hlas: *Alors si maintenant nous réfléchissons à cette notion du „le plus fort“...*

Jiný hlas: Když budeme uvažovat o tom pojmu toho nejsilnějšího...

Jiný hlas: *Le plus fort n'est plus fort que par rapport au moins fort.*

Jiný hlas: Nejsilnější je nejsilnější jen ve vztahu k tomu, co je méně silné.

Jiný hlas: *Et comment se manifeste une force, sinon en affrontant d'autres forces et en détruisant les autres forces, en annihilant les autres forces ?*

Jiný hlas: A jak se vůbec projevuje síla, ne-li tak, že se střetává s jinou silou a tu druhou sílu potírá, anihiluje.

Jiný hlas: *Autrement dit, „le plus fort“ n'est tel, n'est le plus fort que dans le moment de la manifestation de sa force, je dis bien dans le moment, hein, dans l'instant, enfin dans l'instant de la manifestation de sa force, c'est-à-dire de la destruction de toute autre force.*

Jiný hlas: Tedy to nejsilnější je nejsilnější pouze ve chvíli projevu své síly, v okamžiku projevu své síly, tedy ve chvíli, kdy destruuje jakoukoli jinou sílu.

Jiný hlas: *Bien. Alors ceci sont en quelque sorte les deux principes que Pascal a posés au début : la justice, le plus fort. Le juste et le plus fort.*

Jiný hlas: Dobrá. Tedy to jsou jakési dva principy, které Pascal postavil na začátku: to spravedlivé a to nejsilnější, nebo spravedlnost a to nejsilnější.

Jiný hlas: *Alors Pascal continue : „La justice sans la force est impuissante.“*

Jiný hlas: Pascal pokračuje: „Spravedlnost bez síly je bezmocná.“

Jiný hlas: *Qu'est-ce que ça veut dire ? Ça veut dire que la justice par définition, je dirais par essence, est impuissante.*

Jiný hlas: Co to znamená? Znamená to, že spravedlnost ze své podstaty je nemohoucí, bezmocná.

Jiný hlas: *C'est-à-dire, pour parler aussi le langage de Pascal, on pourrait dire que la justice est le zéro de la force.*

Jiný hlas: Tedy, abychom mluvili také Pascalovým jazykem, lze říci, že spravedlnost je nula síly.

Jiný hlas: *Elle est impuissante par essence.*

Jiný hlas: Je tedy z podstaty bezmocná.

Jiný hlas: *Pascal continue : „La force sans la justice est tyrannique.“*

Jiný hlas: Pascal pokračuje: „Síla bez spravedlnosti je tyranská.“

Jiný hlas: *Or Pascal a donné dans un autre fragment deux définitions de la tyrannie.*

Jiný hlas: V jiném úryvku podal Pascal dvě definice tyranie.

Jiný hlas: *Je crois que c'est le 58 (332).*

Jiný hlas: Ano, je to ono, to 58 (332).

Jiný hlas: *La tyrannie consiste au désir de domination universel et hors de son ordre.*

Jiný hlas: Tyranství spočívá v touze po všeobecném ovládní mimo svou oblast.

Jiný hlas: *Alors il donne un exemple : diverses chambres, réunions... comment est-ce qu'on a traduit „chambres“ ? „Classes“ ?*

Jiný hlas: Uvádí příklad: různé stavy, různé třídy.

Jiný hlas: *Diverses chambres de forts, de beaux, de bons esprits, de pieux – notez „de pieux“ – dont chacun règne chez soi, non ailleurs.*

Jiný hlas: Různé stavy silných, krásných, dobrých duchů, zbožných – všimněme si toho zbožných – z nichž každý vládne u sebe, nikoli jinde.

Jiný hlas: *Et quelquefois ils se rencontrent ; et le fort et le beau se battent sottement à qui sera le maître l'un de l'autre ; car leur maîtrise est de divers genres.*

Jiný hlas: A někdy se potkají a silný a krásný se hloupě prou o to, kdo bude pánem toho druhého, neboť jejich panství jsou různého druhu.

Jiný hlas: *Ils ne s'entendent pas, et leur faute est de vouloir régner partout. Rien ne le peut, non pas même la force : elle ne fait rien au royaume des savants ; elle n'est maîtresse que des actions extérieures.*

Jiný hlas: Nerozumějí si a jejich chybou je chtít vládnout všude. Nic to nemůže, ani síla. Ta nezmůže nic v říši učenců, je paní pouze nad vnějšími činy.

Jiný hlas: *Et puis il prend un exemple. Et puis je vais tout de suite, je saute ce paragraphe pour ne pas être trop long, et le paragraphe suivant et je tombe sur la deuxième définition.*

Jiný hlas: Pak uvádí příklad. Přeskočím tento odstavec i ten následující a přejdu k druhé definici.

Jiný hlas: *La tyrannie est de vouloir avoir par une voie ce qu'on ne peut avoir que par une autre.*

Jiný hlas: Tyranství je přání mít jednou cestou to, co lze mít pouze cestou jinou.

Jiný hlas: *On rend différents devoirs aux différents mérites : devoir d'amour à l'agrément ; devoir de crainte à la force ; devoir de créance à la science.*

Jiný hlas: Různým zásluhám prokazujeme různé povinnosti: povinnost lásky k líbeznosti, k tomu, co je milé; povinnost bázně k síle; povinnost víry k vědě.

Jiný hlas: A vidíte, prokazujeme-li tyto povinnosti, je nespravedlivé je odpírat. Tady hned vzápětí vyvozují myšlenku o síle bez spravedlnosti, o síle tyranské. Co to znamená? To znamená, že jestliže se síla projevuje jenom tím, že ničí jinou sílu, nebo přinejmenším si přeje každou jinou sílu destruovat, řekl bych, že je v podstatě síly, síly bez spravedlnosti, být homogenním, sourodým přáním. To jest přáním zrušit, zničit každou rozdílnost. To znamená, že síla ve své podstatě je entropií nebo přáním zmaru, přáním smrti. Tedy je to přání absolutní homogeneity, absolutní stejnosti.

Nebo, a to je druhá definice tyranie, kterou jsme viděli, to znamená chtít dosáhnout určitou cestou něčeho, čeho lze dosáhnout jenom cestou jinou. Tedy přání síly by bylo přáním totalizace veškeré rozdílnosti.

Spravedlnost bez síly, pokračuje *Pascal*, naráží na odpor nebo je přímo popřena, neboť vždycky existují zlí lidé. Podtrhuji tento moment: spravedlnost bez síly je doslova řečeno protirečená. To znamená, že zde vstupujeme do řeči, do jazyka.

Hejdánek: Je popřena slovně, že? Popřena.

Jiný hlas: To znamená, mluví se proti ní, je popírána. O tom, co to je mluvit proti spravedlnosti, o tom ještě *Pascal* bude mluvit dál. Odpovídá na otázku, proč vlastně se protirečí spravedlnosti. Odpovídá takovým konstatováním faktickým, velice určitým, až surovým: protože vždycky jsou zlí lidé.

Až doposud se ten text odvíjel symetricky, ty jednotlivé páry pojmové si odpovídaly a najednou se začíná objevovat jakási asymetrie. Přichází k slovu nerovnováha. Síla bez spravedlnosti je tady obviněna, obžalována. Obžalovací řeč síly. Ale samozřejmě si klademe otázku: kdo tuhle řeč proti spravedlnosti pronáší? Kdo žaluje, kdo proti ní mluví? Zlí lidé.

Tedy řeč, která protirečí spravedlnosti. Už zahlédáme, co říká ta řeč protirečící spravedlnosti, řeč těch zlých, zatímco příkaz spravedlnosti je ten, že spravedlivé je třeba následovat. Řeč, která protirečí spravedlnosti, se omezuje na to, že řekne: to spravedlivé není spravedlivé. A pokračuje: je nespravedlivé,

aby to, co je spravedlivé, bylo následováno. Tedy řeč, která protirečí spravedlnosti, je protirečivá i sobě, je protimluvná.

Řeč, která žaluje na sílu. Viděli jsme, že princip síly je ten: je nezbytné, aby to, co je nejsilnější, bylo následováno. To je konstatování nezbytnosti. Co říká řeč, která žaluje, mluví proti síle? Říká: je nespravedlivé, aby to nejsilnější bylo následováno. Přirozeně, abychom užili výrazu *Pascalova*, takováto řeč je směšná. K čemu je dobré říci, že je nespravedlivé, aby nejsilnější byl následován, když je nezbytné, aby nejsilnější jím byl?

Jiný hlas: *Autrement dit, il se passe pour le discours qui accuse la force ce que Pascal nous a évoqué dans son fragment sur la tyrannie, qui consiste à transférer hors d'un domaine dans un autre, hors domaine de la justice le discours qui vaut pour un domaine on le transporte dans l'autre, et c'est ce que Pascal appelle une sottise, ils se battent sottement.*

Hejdánek: Tedy, on se sám předkládá jako to, o čem mluví *Pascal* ve svém fragmentu o tyranii, který spočívá v přenesení něčeho z jedné roviny do druhé, z jedné oblasti do druhé. Řeč, která platí v určité rovině, se převádí do roviny jiné, a tohleto nazývá poštilostí, bláznovstvím.

Jiný hlas: *Il faut donc mettre ensemble la justice et la force, je continue mon texte, et pour cela faire que ce qui est juste soit fort ou que ce qui est fort soit juste. Alors, je voudrais bien signaler cela. Là nous avons une conclusion, première conclusion, il faut le mettre ensemble.*

Hejdánek: Je tedy třeba spojit spravedlnost a sílu, a k tomu je zapotřebí, aby to, co je spravedlivé, bylo silné, anebo to, co je silné, bylo spravedlivé. První závěr je tento: je třeba je dát dohromady.

Jiný hlas: *Alors, nous pourrions dire ceci. La justice sans la force est impuissante. En effet, la justice sans la force ne peut faire acte de justice. C'est pour ça qu'elle est impuissante. Elle ne peut faire acte de justice, elle ne peut faire... En revanche, voilà l'asymétrie qui apparaît, la force sans la justice fait acte de force, mais elle fait acte de force hors de son domaine propre, parce qu'elle le fait dans le champ du discours. Elle le fait dans le champ du discours puisque, et c'est ce que Pascal va nous dire tout à la fin, c'est la force qui dit, qui contredit la justice, qui contredit la justice, mais en tout cas elle a fait acte de force.*

Hejdánek: Mohli bychom říci toto: spravedlnost bez síly je nemohoucí. A vskutku, spravedlnost bez síly nemůže vykonat akt spravedlnosti. Proto je nemohoucí. Nemůže něco konat, nemůže přistoupit k akci. Na druhé straně, a tady se objevuje asymetrie, síla bez spravedlnosti je s to vykonat nějaký akt síly, ale vykonává akt síly mimo svou rovinu, která je jí vlastní, neboť to dělá v rovině řeči. To dělá v rovině řeči, poněvadž, a to nám *Pascal* řekne úplně na závěr, je to síla, která něco říká, protisloví spravedlnosti, protisloví spravedlnosti, a to je ten její akt.

Jiný hlas: *Alors, il faut donc mettre ensemble, et pour cela, il faut faire que... il faut mettre ensemble la justice et la force, et pour cela il faut faire que ce qui est juste soit fort. L'ordre éthique ici apparaît dans ce "il faut", dans cette prescription, comme une sorte de commandement qui porte en lui-même les conditions cognitives de la réussite de l'action qu'il exige. Et alors ces conditions cognitives, c'est de dire, eh bien c'est très simple, il faut mettre ensemble, il faut, j'allais presque dire, identifier force et justice. Mettons ensemble le fort et le juste, et ça y est, c'est résolu. La justice sera puissante et la force sera juste.*

Hejdánek: Tedy je třeba spojit spravedlnost a sílu, a k tomu je třeba udělat, aby... ano, opakuje se to. Je tedy třeba spojit spravedlnost a sílu. V této výzvě, v této vybidce se objevuje etický řád jako jakýsi příkaz, který sám v sobě nese kognitivní podmínky úspěšnosti akce, kterou vyžaduje. Je to docela jednoduché: je třeba spojit sílu a spravedlnost, je třeba je identifikovat až ztotožnit. Tyto dvě věci ztotožníme a problém je vyřešen. Spravedlnost pak bude mocná a síla bude spravedlivá.

Jiný hlas: *Et c'est à ce moment-là que l'opposition initiale va réapparaître sous la forme de deux propositions mutuellement disjonctives. Pourquoi ? Eh bien parce que dans ce domaine $x = y$ est différent de $y = x$. Autrement dit, entre force et justice il y a un procès orienté qui peut se faire dans un sens ou dans l'autre. Ou bien le fort est un attribut qualifiant la justice, ou bien le juste est un qualificatif déterminant la force. Démonstration. Pascal s'explique. La justice est sujette à dispute. Et cette dispute*

est immédiate. Quand je considère le début : il est juste que ce qui est juste soit suivi, tout de suite vous me demandez, ou vous demandez à Pascal : mais qu'est-ce qui est juste ? Autrement dit cette question qui est en quelque sorte exigée, je dirais presque obligatoirement par ce prescriptif initial "il est juste que ce qui est juste soit suivi", cette question est très grave. Pourquoi ? Parce qu'elle contient une interrogation sur la détermination ontologique de la justice.

Hejdánek: A v tuto chvíli se objeví znovu ten prvotní protiklad ve formě dvou výpovědí, které vzájemně stojí proti sobě. Proč? Protože v této rovině $x = y$ se liší, ano, je něco jiného než $y = x$. Jinými slovy, mezi spravedlností a silou existuje orientovaný pohyb, který může jít tím či oním směrem, tam i zpět. Buď silný je přívlastek kvalifikující spravedlnost, nebo spravedlivý je něco, co kvalifikuje, determinuje sílu.

Následuje demonstrace, Pascal to vysvětluje takto: spravedlnost je podřízena disputaci. Ta disputace je okamžitá, protože hned nás napadne, když řekneme, že je spravedlivé, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno, přijde otázka: ale co je spravedlivé? Jinými slovy, tato otázka, která je přímo vynucena tím výchozím bodem, je otázka velice závažná. Proč? Protože obsahuje tážení po ontologické determinaci spravedlnosti.

Jiný hlas: *Alors on dirait, mais ah ben la justice, c'est Dieu, ou la justice c'est la nature.*

Jiný hlas: Lze odpovědět: spravedlnost je Bůh, nebo spravedlnost je příroda.

Jiný hlas: *...ou la justice c'est d'observer les lois de son pays.*

Jiný hlas: Nebo spravedlnost je poslouchat zákony své země, spravedlnost je to či ono.

Jiný hlas: *Autrement dit, qu'est-ce qui s'est passé là, c'est que nous déduisons un prescriptif à partir d'une proposition théorique ou spéculative.*

Jiný hlas: Tedy jde o to, že vyvozujeme z propozice spekulativní preskriptivní, ze závěru vyvozujeme předpoklad.

Jiný hlas: *Autrement dit, la justice comme devoir-être...*

Jiný hlas: Spravedlnost jakožto povinnost, úkol...

Jiný hlas: *...on va déduire le devoir de d'un être déterminé.*

Jiný hlas: ...vyvozujeme z něčeho daného, determinovaného.

Jiný hlas: *D'où les disputes.*

Jiný hlas: A odtud tedy ten spor a námitka.

Jiný hlas: *Et Pascal connaissait bien pour l'avoir bien lu un auteur qui s'est amusé à mettre tout ça ensemble et qui s'appelait Montaigne.*

Jiný hlas: Pascal dobře znal Montaigna.

Jiný hlas: *Montaigne dresse des listes d'opinions: ah bah ici, on pense que la justice c'est ça, mais de l'autre côté, on pense que c'est ça, etc.*

Jiný hlas: Montaigne si liboval v tom, že sestavoval seznamy různých mínění, například spravedlnost, že je to a ono.

Jiný hlas: *Autrement dit, le juste ou la justice devient l'objet d'une guerre de discours.*

Jiný hlas: To, co je spravedlivé, nebo spravedlnost se stává předmětem války v řeči, války vedené řečí.

Jiný hlas: *Tandis que la force, la force est très reconnaissable et sans dispute.*

Jiný hlas: Zatímco síla, síla ta je velice snadno poznatelná a nesporná.

Jiný hlas: *La force n'est pas objet de discours.*

Jiný hlas: Síla není objektem v řeči.

--- (1985-02-11 Louis Marin - O Pascalovi (1) [LVH140VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...směšná. *Le discours de la force* je směšná.

Jiný hlas: *N'est pas objet de discours, la force on la subit ou on l'exerce.*

Jiný hlas: Síla není předmětem řeči, nýbrž sílu buď snášíme na svém hřbetě, anebo ji vykonáváme.

Jiný hlas: *Et nous comprenons pourquoi le discours d'accusation de la force est ridicule.*

Jiný hlas: Proto tedy obžaloba síly je směšná.

Jiný hlas: *Parce que c'est un discours sans objet.*

Jiný hlas: Proč? No protože to je řeč, která nemá žádný objekt.

Jiný hlas: *C'est-à-dire très précisément sans effet sur ce dont il parle.*

Jiný hlas: To jest, je to řeč, která nemá žádný účín vůči tomu, o čem mluví.

Jiný hlas: *Alors, passant maintenant vers la conclusion, ainsi et cette conclusion est un peu surprenante.*

Jiný hlas: Přístupme teď k závěru, který je poněkud překvapivý.

Jiný hlas: *Ainsi, dit-il, on a pu donner la force à la justice.*

Jiný hlas: A říká: lze dáti sílu spravedlnosti.

Jiný hlas: *Alors on se dit mais ça ne va pas, on ne peut pas donner la force à la justice, on ne peut pas dans une certaine mesure soumettre la force à la justice.*

Jiný hlas: Tak si řekneme, ale to přece není možné. Snad v jisté míře lze podříditi sílu spravedlnosti.

Jiný hlas: *Alors, parce qu'il explique pourquoi tout de suite dans ce qui suit, il a fallu donner la force...*

Jiný hlas: Ale Pascal vysvětluje proč. Říkal, že je třeba dáti sílu.

Jiný hlas: *La force parce que la force a contredit la justice.*

Jiný hlas: Sílu, sílu je třeba proto dáti spravedlnosti, protože síla protirečí.

Jiný hlas: *Et il va mettre les points sur les i, comme on dit en français. A contredit la justice. Elle a dit qu'elle, la justice, était injuste. Ça nous le savions déjà. La force a dit que la justice était injuste...*

Jiný hlas: A teď... a protirečí spravedlnosti. Řekla, že spravedlnost byla nespravedlivá.

Jiný hlas: *Et a dit que c'était elle qui était juste.*

Jiný hlas: A řekla, že ona je to, která je spravedlivá.

Jiný hlas: *Alors, vous voyez bien ce qui se passe là.*

Jiný hlas: Tady, k čemu tady dochází.

Jiný hlas: *Et là nous touchons à quelque chose je crois de très central dans la pensée de Pascal et de très central aussi dans les rapports de l'éthique et du politique.*

Jiný hlas: Blížíme se k něčemu velice ústřednímu v Pascalově myšlení i velice ústřednímu ve vztahu politiky a etiky.

Jiný hlas: *Il se passe la chose suivante, c'est que la force se donne le droit de parler.*

Jiný hlas: Dochází tady totiž k tomu. Síla si dává právo, osobuje si právo mluvit.

Jiný hlas: *La force nous l'avons dit n'est pas un objet de discours, mais elle se pose comme sujet de discours.*

Jiný hlas: Řekli jsme, že síla není objektem řeči, ale sama sebe klade jako subjekt řeči.

Jiný hlas: *Et la force qui se réfléchit, ou on peut dire c'est la même chose se poser, se réfléchir. Je dirais ici que la force se représente en signe. Par exemple dans le langage.*

Jiný hlas: A síla, která se reflektuje, která se klade... tato síla se reprezentuje, se představuje ve znaku. Například v jazyce.

Jiný hlas: *Ou encore une autre façon de parler, la force s'autonomise, se légitime, elle se pose comme pouvoir.*

Jiný hlas: Nebo jinak řečeno, síla se autonomizuje, legitimuje se, klade se jakožto moc.

Jiný hlas: *Le discours de la force c'est là la définition même du pouvoir.*

Jiný hlas: Řeč moci je přímo... řeč síly, toť přímo definice moci.

Jiný hlas: *Et l'opération si l'on peut dire se fait en deux temps simultanément dans ce passage.*

Jiný hlas: K té operaci dochází v takovém dvoudobém simultánním cyklu.

Jiný hlas: *La force ne dispute pas pour savoir ce qui est juste.*

Jiný hlas: Síla se nehádá, nepře se, aby se dozvěděla, co je spravedlivé.

Jiný hlas: *Elle se borne à parler, c'est-à-dire à contredire la justice et à dire que la justice est injuste.*

Jiný hlas: Pouze hovoří, to jest protirečí spravedlnosti a říká pouze tolik, že spravedlnost je nespravedlivá.

Jiný hlas: *C'est-à-dire qu'elle énonce très précisément que A est non-A.*

Jiný hlas: To jest vypovídá velice přesně, že A rovná se ne-A.

Jiný hlas: *Elle énonce que A est non-A et si nous lui disons mais c'est contradictoire, elle dit : elle détient la*

menace absolue, car elle est la force. La menace absolue, c'est-à-dire répète que A est non-A sous peine de mort.

Jiný hlas: A tato výpověď, že A rovná se ne-A, no to je přece kontradiktorní výpověď. Drží absolutní ohrožení. Drží sílu, absolutní ohrožení, to jest opakuje, že A je ne-A pod trestem smrti.

Jiný hlas: *Et le deuxième point qui est immédiatement qui coexiste avec le premier, c'est de résoudre la contradiction A et non-A mais sans médiation, il n'y a pas de dialectique. La force dit : je suis la justice.*

Jiný hlas: A ten druhý bod, který jde zároveň s tímhle tím, že tuhle kontradikci, že A rovná se ne-A řeší, řeší bez jakéhokoli zprostředkování. Není žádná dialektika. Síla řekne: „Já jsem spravedlnost.“

Jiný hlas: *Et je dirais qu'en termes de la philosophie des actes de langage, nous avons là un terminologie des actes de langage... speech acts, oui, oui, oui.*

Jiný hlas: A v tom řečeno terminologií... terminologií *speech acts*, ano, ano, ano, aktu řeči.

Jiný hlas: *Nous avons là un performatif heureux au sens de Austin.*

Jiný hlas: Dospíváme k něčemu, co můžeme nazvat šťastnou *performativitou*.

Jiný hlas: *Le fort en disant qu'il est juste, est juste puisqu'il est impossible de le contredire.*

Jiný hlas: Silný tím, že říká „spravedlivý“, je spravedlivý, neboť je nemožné mu protirečit.

Jiný hlas: *Autrement dit, le discours de la force et la force du discours, le discours de la force et la force du discours.*

Jiný hlas: Jinak řečeno, síla řeči a řeč síly, síla řeči a řeč síly.

Jiný hlas: *Puisqu'en disant qu'il est juste, il se fait juste.*

Jiný hlas: Tím, že říká „jsem spravedlivý“, se stává spravedlivým.

Jiný hlas: *Alors je dirais ceci que les méchants nous découvrons qui ils sont car il y a toujours des méchants, souvenez-vous au début du texte.*

Jiný hlas: Vzpomeňme si, jak je řečeno, že existují vždycky zlí lidé.

Jiný hlas: *Les méchants ce sont les forts qui se mettent à parler au lieu de se battre.*

Jiný hlas: Ti zlí, to jsou silní, kteří místo aby se dorvali, místo aby zápasili zřejmě v tom střetu, místo toho mluví.

Jiný hlas: *Ou encore le mal c'est le discours du plus fort.*

Jiný hlas: Nebo jinak řečeno, zlo je řeč toho nejsilnějšího.

Jiný hlas: *...critiquer les mœurs jésuites.*

Hejdánek: *Et la morale relâchée des jésuites et en même temps critiquer, si vous voulez, la position de force des jésuites.*

Jiný hlas: A zároveň tam napadá jejich mocenské postavení.

Hejdánek: *Alors voici ce texte que j'ai ici.*

Jiný hlas: A teď tady z toho...

Hejdánek: *Que je vais vous lire. Il interpelle ses adversaires les pères jésuites.*

Jiný hlas: Z jednoho z těchto dopisů píše jezuitům toto:

Hejdánek: *Vous croyez avoir la force.*

Jiný hlas: Vy se domníváte, že máte sílu.

Hejdánek: *Mais je crois avoir la vérité et l'innocence.*

Jiný hlas: Já však věřím, že mám pravdu a nevinnost.

Hejdánek: *Alors là, écoutez bien, c'est un français magnifique, c'est un des plus beaux textes de Pascal.*

Jiný hlas: Je to v nádherné francouzštině, jeden z nejhezčích textů *Pascala*.

Hejdánek: *C'est une étrange et longue guerre que celle où la violence essaie d'opprimer la vérité.*

Jiný hlas: Je to podivná a dlouhá válka, v níž násilí se pokouší utiskovat pravdu.

Hejdánek: *Tous les efforts de la violence ne peuvent affaiblir la vérité.*

Jiný hlas: Veškeré úsilí násilí nemůže oslabit pravdu.

Hejdánek: *Et ne servent qu'à la relever davantage.*

Jiný hlas: A může pouze pravdu pozdvihnout výše.

Hejdánek: *Il ajoute tout de suite : Toutes les lumières de la vérité ne peuvent rien pour arrêter la violence.*

Jiný hlas: Dodává hned: veškeré paprsky pravdy nezmohou nic, aby zastavily násilí.

Hejdánek: *Et ne font que l'irriter encore plus.*

Jiný hlas: Naopak násilí ještě více podněcuje.

Hejdánek: *Quand la force combat la force.*

Jiný hlas: Když síla stojí proti síle.

Hejdánek: *La plus puissante détruit la moindre.*

Jiný hlas: Nejsilnější síla ničí tu slabší.

Hejdánek: *Quand on oppose les discours aux discours.*

Jiný hlas: Když postavíme jednu řeč proti druhé řeči.

Hejdánek: *Ceux qui sont véritables et convaincants confondent et dissipent ceux qui n'ont que la vanité et le mensonge.*

Jiný hlas: Ty, které jsou pravdivé, tedy řeč pravdivá a přesvědčivá, zahanbuje ty, kteří mají pouze marnost a lež.

Hejdánek: *Mais la violence et la vérité ne peuvent rien l'une sur l'autre.*

Jiný hlas: Avšak násilí a pravda nezmohou nic jeden proti druhému.

Hejdánek: *Et alors voilà : la violence d'un côté, la vérité de l'autre. Ou la violence d'un côté, la justice de l'autre.*

Jiný hlas: Tady násilí na jedné straně, na druhé straně pravda nebo spravedlnost.

Hejdánek: *Alors Pascal ajoute tout de suite : Qu'on ne prétende pas de là néanmoins que les choses soient égales.*

Jiný hlas: Ať se tedy alespoň nikdo nedomnívá, že tyto věci jsou si rovny.

Hejdánek: *Car il y a cette extrême différence.*

Jiný hlas: Neboť je tady extrémní rozdíl.

Hejdánek: *Que la violence n'a qu'un cours borné par l'ordre de Dieu.*

Jiný hlas: A to sice, že násilí má svou působnost omezenou božím řádem.

Hejdánek: *Qui en conduit les effets à la gloire de la vérité qu'elle attaque.*

Jiný hlas: Který konečné účinky přivádí ke slávě pravdy, kterou napadá.

Hejdánek: *Au lieu que la vérité subsiste éternellement et triomphe enfin de ses ennemis parce qu'elle est éternelle et puissante comme Dieu même.*

Jiný hlas: Zatímco pravda trvá věčně a nakonec vítězí nad svými nepřáteli, neboť je věčná a mocná jako Bůh sám.

Hejdánek: *Alors je dirais, parce que je ne veux peut-être pas aller trop longtemps, je ne sais pas combien de temps... Bien, on va s'arrêter là. Alors je dirais simplement ceci : vous voyez pourquoi je... dans un premier temps, le premier texte que j'ai lu avec vous.*

Jiný hlas: V tom prvním, co jsme četli zpočátku, v tom Pascal analyzuje...

Hejdánek: *Pascal analyse, et on pourrait prendre d'autres textes, il analyse ce renversement d'un coup de l'éthique dans le politique. Il n'y a plus de morale, il n'y a plus que du politique. Vous voyez ? Il n'y a plus d'éthique, il n'y a plus que du politique. C'était le sens du texte. On ne peut pas justifier la justice.*

Jiný hlas: Převrácení, zvrát etiky v politiku. Již není etika, je jenom politika. Chci říci, nelze posvětit spravedlnost.

Hejdánek: *On ne peut que justifier la force. Et puis le deuxième texte, celui que je vous ai lu là, celui des Provinciales, la fin de la douzième Provinciale.*

Jiný hlas: Ten text, který jsme četli z Provincionálních listů...

Hejdánek: *Décrit ce que j'ai appelé le retrait de l'éthique.*

Jiný hlas: Popisuje to, co bych nazval vydělením nebo stažením se etiky z politiky.

Hejdánek: *Et je crois que toute la difficulté, pour employer un terme plat et neutre, chez Pascal, sera de peut-être constamment écarter ce premier mouvement de l'autre. Voilà. Alors, on va s'arrêter.*

Jiný hlas: Veškerá nesnáž, abychom užili termínu obyčejného, nesnáž s *Pascalem* je, že neustále odstraňuje, odděluje jeden pohyb od druhého. Takže tady skončíme.

[nesrozumitelné - hovor více osob]

Une nécessité d'apprendre de lire le texte de cette façon si nous voulons subsister comme peuple, comme cette nation.

Hejdánek: *Alors ce que je voudrais peut-être ajouter, c'est que...*

Jiný hlas: Něco bych přece jenom dodal.

Hejdánek: *Naturellement cette lecture de ce texte est incomplète dans la mesure où j'ai ouvert tout à fait à la fin cette espèce d'autre voie, enfin ce n'est pas une autre voie mais de retourner en quelque sorte ce que j'avais appelé cette réversion de l'éthique dans le politique sous la forme de la justification de la force.*

Jiný hlas: Četl jsem ten text takovým způsobem neúplným. Pokusil jsem se ten problém zvratu etiky v politiku ozřejmit na tom momentu ospravedlnění síly.

Hejdánek: *Et de le retourner avec cette lecture de la fin de la douzième Provinciale.*

Jiný hlas: Celý ještě si to převrátit, obrátit tím čtením toho dopisu provinciálníhoho.

Et que j'essayais de caractériser cette fois comme un retrait de l'éthique, comme une espèce de, oui un retrait, oui le terme est bon, c'est un terme pascalien.

Termín stažení nebo odtažení je *pascalovský*. Stažení nebo odtažení etiky.

Oui, et qui pour Pascal désignerait un... je ne vais pas dire un autre plan, enfin parce que c'est le même, mais une autre façon de lire ce que nous avons lu, enfin...

Pro Pascala to znamená snad něco jako jinou rovinu, ale ne tak docela, nýbrž jiný způsob čtení toho, co jsme četli.

Alors, je crois que le... bon, et ça c'est un... je crois que c'est un point très... très important. Et pour aller vite, voyez, pour essayer de dire les choses très précisément, je ne connais pas dans la littérature du XVIIe siècle philosophique une critique plus radicale de l'institution, ce qu'on appelle "le politique", l'institution politique, qui s'accompagne d'ailleurs dans la... dans le concret. Il y a des textes d'une sorte de... on ne peut même pas dire de conformisme de Pascal, mais je dirais d'indifférence au politique.

Abychom věci řekli stručně: neznám ve filosofické literatuře 17. století radikálnější kritiku institucí, politické instituce, kritiku, která je provázena i ve vlastní praxi čímsi snad jako konformismem, nebo lépe řečeno takovým nezájmem o politiku samu.

Alors, ceci étant, quel est le statut... chez Pascal de cette institution à laquelle il est fait directement allusion dans les Provinciales, de cette institution qui est l'Église?

Ted'ka otázka: jaký je statut podle Pascala té instituce, to jest církve?

Parce que la fin du fragment que j'ai... c'est-à-dire proprement, voyez, quelque chose... je n'aime pas beaucoup les étiquettes, mais... quelque chose qui serait comme le niveau... une ouverture du... un espèce de troisième terme qui serait le théologique. Voyez, éthique, politique et théologique.

Jakoby se tady rýsovalo něco, co bychom zvali třetím termínem; za etikou a politikou se rýsuje teologie.

Oui, et parce que la fin du fragment il dit... que je vous ai lu... oui, mais fin de la douzième Provinciale, il dit: "Car dans l'Église..." Oh, ben je vais vous le... je vais vous le citer de mémoire: "Il n'en est pas de même dans l'Église, car il y a une justice véritable et nulle violence."

Píše v dvanáctém provinciálním dopise, tam píše, že není tomu tak v církvi, neboť existuje skutečná spravedlnost a žádné násilí.

Alors... il n'en est pas de même dans l'Église...

Není tomu tak v církvi... jo, no uvidíme to nakonec.

Bon, je peux même vous lire tout le paragraphe parce qu'il est très intéressant. De là... c'est 878, toujours le 878 Brunschvicg. Qui commence par: "Summum jus, summa injuria".

Ano, to přečtu celé. Je to 878, pořád 878 Brunschvicg. Ono to je to dvojí číslování. Ne, tak to je 878. 385 až 878, tak. A který začíná slovy: „Summum jus, summa injuria“.

Et alors tout à fait le dernier paragraphe, qui est: "De là vient l'injustice de la Fronde, de la Fronde qui était... vous savez une révolte compliquée de parlementaires et de nobles, etc., de la Fronde qui élève sa prétendue justice contre la force. Il n'en est pas de même dans l'Église, car il y a une justice véritable et nulle violence."

Poslední odstavec: Odtud pochází ta nespravedlnost Frondy, Frondy, což byla – pozvedá svou domnělou spravedlnost proti síle. Není tomu stejně tak v církvi, neboť existuje skutečná spravedlnost a žádné násilí. Je to tak, jo?

Hejdánek: To jest právě ono.

Jiný hlas: Skutečná spravedlnost a žádné násilí.

Il y a une différence de traduction là? Non, non, c'est... bon, c'est... l'histoire de l'Église, c'est l'histoire de la vérité. Alors... cette idée-là d'ailleurs, elle est... elle est compliquée. Il faut bien apercevoir qu'il l'écrit en allusion à... des batailles absolument terribles contre... des représentants de cette institution. Il y a la Provinciale... il y a les condamnations qui pleuvent, il va y avoir la persécution à l'égard de Port-Royal. Tohleto píše v situaci, kdy dochází k velikému pronásledování třeba stoupenců kláštera Port-Royal v době všelijakých zmatků, v době, kdy on píše nesmírně kritické dopisy proti instituci.

Alors... voyez, de quelle Église s'agit-il enfin?

Tudíž z toho plyne otázka, o jakou církev jde.

Voilà, alors ça c'est donc une première question, voyez, de... je ne veux pas y répondre parce que je n'ai peut-être pas tous les éléments pour y répondre, mais c'est une première question. Et la deuxième... deuxième orientation que je voudrais... ouvrir sur ces... voyez, la violence d'un côté, la vérité or la justice de l'autre.

To je první otázka. A druhá věc, kterou bych chtěl otevřít, je to, že na jedné straně je ta síla a násilí a na druhé pravda nebo spravedlnost.

Alors, Pascal... il y a... voyez bien, l'institution politique en général, et alors il entre dans les détails, c'est des choses plus compliquées que ça, mais l'institution politique en général, vous avez la force, la justice... et l'institution politique ça consiste à dire: "Eh bien, c'est la force justifiée."

Politická instituce v obecnosti: máte sílu a spravedlnost, a politická instituce spočívá v tom, že politická instituce je ospravedlněná síla.

Et l'écart est recouvert, voyez, cette espèce de distance, on dirait la violence d'un côté, la justice de l'autre, bon l'écart est recouvert, et c'est l'institution.

Čili to oddělení jednoho od druhého je zase překryto.

Aucune illusion sur la validité... transcendante de cette institution. Ça sera toujours de la force justifiée. Et quels que soient les régimes, les gouvernements, les institutions, etc.

Není tady žádný náznak o nějaké transcendentní platnosti. Prostě jen konstatováno, vždycky to bude jen ospravedlněná síla, ať jsou režimy, vlády jakékoli.

Alors, ça c'est une première façon. Puis alors il y a une deuxième façon qui est au contraire... alors voyez la différence absolue enfin qui est la différence entre deux ordres. La force et la justice est ici recouverte, il n'y a plus de...

Rozdílnost těch dvou řádů, absolutní rozdílnost spravedlnosti a síly je najednou přemostěna.

Alors, il y aura une deuxième façon... chez Pascal qui est peut-être alors à creuser dans la première, c'est... c'est-à-dire qu'il y a eu... qu'il y a eu un être...

Pak je tady druhý pascalovský způsob, který je potřeba vykoumat v tom prvním. To jest, že byl...

Jiný hlas: *un individu si l'on peut dire, annulé la différence entre la violence et la justice parce qu'il était cette différence même, la différence totale et parce qu'il était la différence même et...*

Hejdánek: nějaké bytí, bytost nebo jedinec, který, pokud se tak dá říct, anuloval rozdílnost mezi spravedlností a silou, neboť on sám je tou rozdílností, tou totální rozdílností, a protože on sám je tou rozdílností.

Jiný hlas: *chez Pascal, Jésus Christ. Oui, qui est très exactement l'homme-dieu...*

Hejdánek: A to u *Pascala* je Ježíš Kristus. Ano, který je přesně řečeno boholidský, Bůh a člověk.

Jiný hlas: ...*qui serait le juste. Et je renvoie à un fragment célèbre, vous savez, le fameux fragment qu'on appelle les trois ordres, et où Pascal évoquant la bassesse de la condition humaine de Jésus dit: Oh qu'il a éclaté dans sa magnificence et dans sa gloire etc. dans cette bassesse.*

Hejdánek: To je ten spravedlivý. A tady si můžeme připomenout onen zlomek, kde mluví o třech řádech, kde *Pascal* připomíná tu nízkost, lidskou poníženost Ježíšovu, že sláva se zjevila právě v té poníženosti.

Jiný hlas: *Alors, ceci étant, je reviens sur cette idea du seul juste, le seul juste, le seul juste, et où Pascal, fragment moi qui m'a toujours profondément passionné, où il dit: qu'est-ce qui caractérise le juste absolu, c'est-à-dire celui qui est dans une... qui est la différence même, c'est que justement on n'aperçoit pas sa différence. Que sa différence n'est pas perceptible.*

Hejdánek: Vracím se k té myšlence jediného spravedlivého. U *Pascala* je jeden fragment, který mě osobně velice zaujal. Co charakterizuje toho absolutního jediného spravedlivého? To, že ten, který je ona rozdílnost, odlišnost sama, je takový, že tu jeho rozdílnost vůbec není vidět, není postřehnutelná.

Jiný hlas: *Et alors, c'est ce passage, peu importe. Et alors ce serait ça, mais alors nous ne sommes plus, vous voyez, nous sommes sortis à ce moment-là des oppositions, nous sommes sortis des oppositions, mais non pas pour les creuser, si on peut dire, les oppositions s'approfondissent jusqu'à une espèce de quasi incompatibilité, c'est-à-dire le sujet de justice étant l'objet de toute la violence. Et au fond liant par là même de façon insoutenable justice et force.*

Hejdánek: A teď ten úryvek, no to je jedno. My už jsme v té chvíli mimo ty protiklady, ale ne proto, abychom je nějak zahlazovali. Ty protiklady se prohlubují až k naprosté neslučitelnosti. To znamená, subjekt spravedlnosti je zároveň objektem veškerého násilí. A tímhle tím spojuje způsobem, který je neudržitelný, spojuje spravedlnost a sílu.

Jiný hlas: *Voyez, voilà le sous-texte. Comme Jésus Christ est demeuré inconnu parmi les hommes, ainsi la vérité demeure parmi les opinions sans différence. Ainsi l'eucharistie parmi le pain commun... l'eucharistie est indiscernable du pain, Jésus Christ est indiscernable des hommes et la vérité est indiscernable de la justice. C'est indiscernable.*

Hejdánek: Tady je ten podtext: Jako se Kristus stal mezi lidmi neznámým, tak pravda zůstává mezi obvyklými míněními bez rozdílu nebo rozdílnosti vně, tak jako eucharistie mezi obyčejným chlebem. Tak jako je eucharistie nerozeznatelná od toho předkládaného chleba, tak Kristus je nerozeznatelný od lidí, pravda od mínění a spravedlnost od síly. Je to nerozeznatelné.

Jiný hlas: *Alors c'est cette indiscernabilité que j'ai appelée le retrait, que j'analyse, que j'essaie d'analyser comme le retrait de l'éthique de la politique dans tous les sens du terme de retrait, à la fois se retirer et creuser l'écart. Alors, j'ai fini de parler, maintenant c'est à vous.*

Hejdánek: Tuto nerozeznatelnost jsem nazval stažením nebo odtažením etiky od politiky, ve všech smyslech toho slova odtažení, to znamená stáhnout se a ještě budovat mezeru. No a teď už končím a slovo je na vás.

Jiný hlas: Jo. Rovná jako tady v demonstraci toho, jak se u nás ty věci naučili vystupovat k věci u *Pascala*. *La différence entre la lecture française et la lecture allemande du texte de Pascal*. Tady demonstrovat, jak se u nás čtou ty texty. *Maintenant à nous de montrer comment on lit le texte chez nous, notre lecture. Z Derridy*, jako je v mé špatné zkušenosti z *Derridy*. Když skočil z té přednášky, tak já mám dojem, že první nebo druhý příspěvek byl: a k čemu to vlastně je, takováhle filosofie? *La philosophie de Derrida, ça sert à quoi?* U *Derridy*, k čemu je *Derridova* filosofie. Že se o tom zmiňoval na té své přednášce, kterou měl asi den nebo dva dny na to, co ho propustili z vězení. *Il a mentionné le fait aussi dans son discours qu'il a tenu à son séminaire à Paris après son relâchement de la prison*. A komentoval to, že právě tam měl příležitost si znovu pustit hlavou, co ta námitka vlastně znamená. *Pendant deux jours il avait la possibilité de réfléchir ce que ça veut dire cette objection.*

Jiný hlas: ale teď to bude daleko skromnější. *Il dit ma contribution sera beaucoup plus modeste*. Když *Pascal* ukazuje a velice tak radikálně, kořenně, že jediná možnost spočívá v ospravedlnění síly, tak mně

neukazuje, co to znamená. Aspoň z toho, co jsme četli. *Donc Pascal nous montre d'une façon radicale la seule possibilité c'est de justifier la force, mais il ne nous montre pas ce que ça veut dire, d'après ce que nous avons lu.* A proto kladu otázku: jak se liší síla ospravedlněná od neospravedlněné? Jenom tím, že ještě se nenašla formulka, jak ji ospravedlnit? *C'est pourquoi je pose la question : quelle est la différence entre une force justifiée et une force non justifiée ? Est-ce que cette différence consiste au fait qu'on n'a pas encore trouvé une formule qui justifierait la force ?* Jinými slovy: je ospravedlnění něco, co může vykonávat vliv na tu sílu? *Autrement dit : est-ce que la justification est quelque chose qui peut avoir un effet sur la force ?* A kdybychom se toho *Pascala*, jak jsme ho četli, zeptali, tak by řekl: vyloučená věc, to přece nejde. Jako z toho, co jsme tady četli, to znamená žádný vliv není možný. *D'après la façon dont il paraît que dans la ligne de la lecture qu'on a suivie ce soir, la réponse est : c'est exclu, la justification ne peut pas avoir...*

--- (1985-02-11 Louis Marin – O Pascalovi (2) [LVH141VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...*la question sur la différence...*

Hejdánek: ...*totiž spravedlnost a pravda.*

Jiný hlas: ...*Pascal...*

Hejdánek: Často o nich mluví zároveň.

Jiný hlas: ...*ceux qui jsou véritables et convaincants...*

Hejdánek: Ti, kteří jsou, nebo ty řeči, které jsou pravdivé a přesvědčivé.

Jiný hlas: ...*discours... démonstration géométrique...*

Hejdánek: To jsou řeči, které vyhovují požadavku geometrické demonstrace.

Jiný hlas: ...*somme des angles d'un triangle est égale à deux angles droits...*

Hejdánek: Jestliže vám dokážu, že součet úhlů v trojúhelníku a tak dále, že jsou to dva pravé úhly...

Jiný hlas: ...*ne pouvez pas protester...*

Hejdánek: ...nemůžete protestovat a nelze říci: to není pravda. Čili to je řeč přesvědčivá.

Jiný hlas: ...*discours persuasifs...*

Hejdánek: Ale v jiných oblastech takovouto řeč nazývá řečí... no, zase přesvědčivou, přesvědčující.

Jiný hlas: ...*dans l'ordre humain... mis à part ce petit domaine de la science... domaine de la géométrie...*

Hejdánek: V řádu, ve kterém žijeme, když dáme stranou tu oblast vědy, tedy geometrie třeba...

Jiný hlas: ...*vérités n'entrent, ne sont crues, ne sont acceptées...*

Hejdánek: Pravdy jsou přijímány, je jim věřeno jenom tehdy...

Jiný hlas: ...*si je les aime...*

Hejdánek: ...jenom tehdy, řekl bych, když je miluji.

Jiný hlas: ...*vérité et justice...*

Hejdánek: V tomto smyslu, zdá se mi, Pascal spojuje *spravedlnost a pravdu*.

Jiný hlas: ...*dans l'ordre des sociétés... éthique... moral... la vérité est subordonnée à la justice. Elle passe par la justice.*

Hejdánek: V řádu společenském, v řádu etickém, morálním, je pravda podřízena spravedlnosti. Jde přes spravedlnost.

Jiný hlas: ...*la force... s'expose à la vérité...*

Hejdánek: Ještě by tam mělo být to nejdůležitější. Ta síla, když si troufá té řeči, začne mluvit, tak se vystavuje pravdě.

Jiný hlas: ...*perdue la force...*

Hejdánek: Mluví o Louvru, že [nesrozumitelné].

Jiný hlas: ...*s'expose à la vérité de telle façon qu'elle se l'approprie...*

Hejdánek: Vystavuje se pravdě, řekněme, ale takovým způsobem, že si ji přivlastňuje.

Jiný hlas: ...*discours d'accusation de la force...*

Hejdánek: Nejdříve je tady řeč žaloba síly, nebo žaloba proti síle.

Jiný hlas: ...*je proteste, j'accuse...*

Hejdánek: Tato řeč spočívá v tom, že protestuji, viním tě, žaluji.

Jiný hlas: *...ce discours est ridicule...*

Hejdánek: Tato řeč je směšná.

Jiný hlas: *...force n'est pas de l'ordre du discours...*

Hejdánek: Protože síla přece není z roviny, není z řádu řeči.

Jiný hlas: *...l'histoire du brigand...*

Hejdánek: Ona se setká s loupežníkem, který na mě míří...

Jiný hlas: *...je vous accuse, vous êtes injuste, mais je donnerai mon porte-monnaie...*

Hejdánek: ...můžu na něj ječet, že je nespravedlivý a že ho obviňuji, ale vytáhnu peněženku a dám mu ji.

Jiný hlas: *...la force a tenu discours, s'est constituée en pouvoir, s'est légitimée...*

Hejdánek: Ale ve chvíli, kdy se síla stala mocí a legitimovala se tím, že vstoupila do řeči...

Jiný hlas: *...je suis Pascal... j'ai découvert dans le discours de la force...*

Hejdánek: Jestliže se však jmenuji Pascal a píšu: Podívejte se, co se stalo. Měli jste sílu, řekli jste, že spravedlnost byla nespravedlivá a stali jste se... řekli jste: Já jsem spravedlivý a tak dále. Tak tehdy já objevuji v řeči síly, už nejsme ve světě sil, jsme ve světě řečí. A moje řeč teď zpochybňuje a dělá otazník nad řečí, kterou se síla legitimovala.

Jiný hlas: *...les Jésuites ont gagné... aux élections à la Sorbonne...*

Hejdánek: A to je přesně to, co se stalo v *Provinciálních listech*. Jezuité vyhráli na celé čáře, na Sorbonně vyhráli volby, všechno.

Jiný hlas: *...discours qui s'affrontaient... ceux qui sont véritables et convaincants confondent et dissipent...*

Hejdánek: Ale posléze, jelikož se střetly dvě řeči, ty řeči, které jsou pravdivé a přesvědčivé, ty usvědčují, zahanbují ty, kteří mají [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *...le discours de la force, c'est-à-dire le pouvoir politique... de représentation...*

Hejdánek: V tomto smyslu říkám: řeč síly, politická moc, je skutečná, protože je z reprezentace. Podívejte, já objevuji toto. Budu vám citovat text, který je velmi krásný, od Pascala, já jsem si ho dokonce opsal, protože ho považuji za krásný. Budete vidět toto, to je jeden z těch, on tam je, tak to je strašný, že jo. To je u *Brunschvicga* 308, a to je ono, to je ono, tenhle ten odstavec. Obyčej vidět krále s průvodem...

Jiný hlas: *...La coutume de voir les rois accompagnés de gardes, de tambours, d'officiers et de toutes les choses qui plient la machine vers le respect et la terreur, fait que leur visage, quand il est quelquefois seul et sans ces accompagnements, imprime dans leurs sujets le respect et la terreur, parce qu'on ne sépare point dans la pensée leurs personnes d'avec les suites qu'on y voit d'ordinaire jointes. Et le monde, qui ne sait pas que cet effet vient de cette coutume, croit qu'il vient d'une force naturelle; et de là viennent ces mots: le caractère de la divinité est empreint sur son visage.*

Hejdánek: To je přece něco neobyčejného. Někdo to řekne, podívejte se, co si myslíte, vy si myslíte, že je to charakter božství, který je tam na té královské modle? Vůbec ne. Je to jenom zvyk. Kdo to takhle řekne?

Jiný hlas: *...ce ne sont pas des déguisés...*

Hejdánek: Ano, to je ono. To jsou pouze vojáci sami, válečníci, ti si na nic nehrají, ti jsou takoví, jací jsou, to je ta síla, bez přestrojení.

Jiný hlas: *Oui, et là on voit bien le mécanisme dont on parlait là, sur le mécanisme imagination-coutume qui fait...*

Hejdánek: Tady vidíme ten mechanismus imaginace a zvyku, o kterém jsme mluvili.

Jiný hlas: *...une idée pour continuer parce que je crois que votre question est très importante sur l'exposition... l'exposition au discours de justice et l'exposition du pouvoir, c'est-à-dire ces représentations. Voyez, contre la force on ne peut rien faire, mais le pouvoir c'est autre chose, le pouvoir c'est un ensemble de représentations, de discours, de signes, etc. Alors bien sûr, il y a les bords de cette représentation où se trouve toujours la menace, la menace en disant: Attention... le discours qui est alors tout autre chose, le discours de la vérité, a lui-même une force.*

Hejdánek: Otázka je velmi důležitá: vystavení řeči spravedlnosti a vystavení moci, to jest tyto reprezentace. Proti síle se nedá dělat nic, ale moc je něco jiného. Moc je souhrn znaků, řečí, reprezentací atd. Ovšem na okraji této reprezentace je vždycky ohrožení, pohrůžka. Ale řeč pravdy, to je něco jiného, řeč pravdy sama má sílu.

Jiný hlas: *...dans ses effets, c'est-à-dire et à son ordre, à son niveau... c'est un point, je crois, très important. Et à la fin de notre texte il nous dit: la vérité triomphe... parce qu'elle est éternelle et puissante... elle est puissante, comme Dieu même. Oui, justement, c'est cela, la force de la vérité.*

Hejdánek: Ve svém účinku, ve svém řádu, ve své rovině má pravda svou sílu. A na konci textu se říká, že pravda vítězí, protože je věčná a mocná, jako Bůh sám. Ano, právě, to je ta síla pravdy.

Jiný hlas: *...est-ce qu'on ne peut pas proposer de lire autrement que toi? Il est juste que le juste soit suivi. Le deuxième juste, c'est le juste dont on ne s'interroge pas dessus. Quelque chose qui est juste: Dieu, morale, la loi... Et le premier juste: il est juste que... c'est que c'est une action, c'est une application concrète, effective, qui est juste. Donc c'est une force effective du juste qui est juste.*

Hejdánek: Jestlipak právě proto nelze rozumět tomu předchozímu jinak. Je spravedlivé, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno. Tady toto druhé spravedlivé, to je to, o čem se nepochybuje. Něco, co je spravedlivé: Bůh, morálka, zákon. Ale všimněme si toho prvního „je spravedlivé, aby...“ To je akce, konkrétní aplikace spravedlnosti, která je spravedlivá. Tedy je to skutečná, účinná síla toho spravedlivého, které je spravedlivé.

Jiný hlas: *...il est juste que le juste et la force... Non, absolument, je ne suis pas entré là-dedans, mais alors je dirais que la force de la justice est une force hétérogène à toute autre force. C'est hétérogène. Pascal parle sur cette force-là qui apparaît ici, éternelle et puissante comme Dieu même. C'est ça, la force. J'allais dire, dans ce discours-là, le premier juste, tu as tout à fait raison, le premier juste est un... c'est vraiment une, si on peut oser ce terme, une hétérologie. Ce discours-là est hétérologique, il vient de... c'est une autre force. C'est vraiment une autre force. C'est pour ça que je reviens encore à ce texte de la douzième Provinciale: parce qu'elle est éternelle et puissante comme Dieu même. Voilà l'autre force.*

Hejdánek: Tedy lze říci, že je spravedlivé, aby to spravedlivé a síla... Že síla spravedlnosti je síla, která je heterogenní, zcela nesourodá se silou jinou. O této síle Pascal mluví: věčná a mocná jako Bůh sám. Ta pravda, silná a věčná. Tato heterologická řeč, která se vztahuje k tomu prvnímu „je správné“ nebo „je spravedlivé“. Je to jiná síla. Proto se vracím k textu dvanácté Provincie: protože je věčná a mocná jako Bůh sám. To je ta druhá síla.

Jiný hlas: *...il me reste la question comment lier la force et la force de la vérité.*

Hejdánek: Zbývá otázka, jak spojit sílu a sílu pravdy a tu sílu, o které se tady jedná, že je jí třeba.

Jiný hlas: *Non pas, je ne dirais pas la force et la force de la vérité, c'est-à-dire comment la force de la vérité peut-elle ou quel type d'effet a-t-elle dans l'ordre, dans le domaine de la force?*

Hejdánek: Otázka zní takto: jak síla pravdy, jaký typ účinnosti nebo skutkového konání má v řádu síly?

Jiný hlas: *Alors, ça c'est une autre affaire, et je ne crois pas que ce soit à chercher, je parle, si on peut dire, dans le texte de Pascal, à partir de cette réflexion et lorsqu'on sait un certain nombre de choses sur Pascal, sur ses prises de position...*

Hejdánek: Nezdá se mi, že by v Pascalově díle...

Jiný hlas: *...je ne crois pas que ça soit à chercher du côté de stratégie du même type que justement celle du pouvoir qu'il combat...*

Hejdánek: ...jsme to mohli hledat v téže strategii, které užívá právě moc ve svém boji a ve svém prosazování.

Jiný hlas: *...c'est-à-dire, ce n'est pas, il ne peut pas être question de dire on a d'un côté la force de la vérité et puis de l'autre on a la force du pouvoir...*

Hejdánek: Nemůže být o tom řeč, jako by se tu setkávaly jako dvě strategické veličiny, které využívají svých sil.

Jiný hlas: ...je crois que la... moi je dirais, voyez, c'est au fond un peu incompréhensible de dire ça comme ça, mais que pour Pascal la force de la vérité se manifeste par son retrait.

Hejdánek: Síla pravdy se u Pascala projevuje tím, že se odtáhne.

Jiný hlas: Dans le domaine qui est celui-là. Alors retrait, voyez, qu'est-ce que ça veut dire, c'est aussi bien l'attitude de la fin des Provinciales, par exemple, de l'attitude à la fin de la vie.

Hejdánek: Toto odtážení jaksí Pascal předvádí i ve svém životě, řekněme v ústraní.

Jiný hlas: Alors là il faudrait entrer, il faudrait parler de choses précises, mais j'insiste bien là-dessus, c'est-à-dire la manifestation dans le monde, je parle au Pascal, hein, là je parle Pascal, je dis pas du tout que ce soit ma position et puis que ce soit notre position aujourd'hui...

Hejdánek: Chci zdůraznit, že nemluvíme ze své pozice, nýbrž tak, jak rozumím Pascalovi.

Jiný hlas: ...voyez, c'est tout autre chose, nous sommes au XVIIe siècle, enfin dans une royauté absolue, monarque absolu Louis XIV, enfin voyez et tout ça, mais je dis que le geste pascalien là est très, très essentiel, et en tout cas il est à méditer, je crois, que la manifestation de la force de la vérité ce sera toujours de se retirer dans le secret, enfin de se retirer, il y a ce mouvement de retrait.

Hejdánek: Jsme v 17. století, v době absolutismu, za absolutního monarchy, ale pro nás to je jistě téma k meditování, že síla pravdy se projevuje tím, že se odtahuje do tajemství.

Jiný hlas: Le modèle serait cette phrase que nous trouvons dans une lettre de Pascal, et lorsque Dieu a voulu demeurer éternellement avec les hommes...

Hejdánek: V dopise Pascal říká, jelikož Bůh chtěl zůstat věčně...

Jiný hlas: ...c'est-à-dire faire sa demeure...

Hejdánek: ...přebývat, zůstat ve smyslu přebývat s lidmi...

Jiný hlas: ...il s'est caché dans un secret encore plus impénétrable.

Hejdánek: ...ukryl se do tajemství ještě neproniknutelnějšího.

Jiný hlas: Alors qu'est-ce que ça veut dire, et quel type de conduite pratique, je dirais concrète, chez Pascal et aujourd'hui, enfin qu'est-ce que ça veut dire cette espèce... qui est, mais je crois qu'il faut... c'est en tout cas c'est à méditer.

Hejdánek: Co to znamená a jaký typ, u Pascala i dnes, jakési praktické, životní postoje? Pro nás to je jistě téma k meditování.

Jiný hlas: C'est-à-dire que nous avons une invincible tendance, lorsque nous parlons de la force de la vérité, de la rendre comparable en quelque sorte à l'autre force.

Hejdánek: Máme takový sklon, těžko překonatelný, když mluvíme o síle pravdy, že ji chceme srovnat s nějakou jinou silou.

Jiný hlas: Voyez, une espèce d'invincible tendance, parce qu'on se dit, bah, il faut répondre à une force par une autre force, et c'est la force de la vérité. Non, ça ne se joue pas sur le même plan.

Hejdánek: Ten sklon je téměř nepřekonatelný, že na nějakou sílu chceme odpovědět silou pravdy. Ne, to se neodehrává na stejném plánu.

Jiný hlas: Parce que nous sommes... c'est pour ça que je parlais de bien essayer de penser l'hétérogène. Pascal est un des plus grands penseurs, à mon avis, de l'hétérogénéité, voyez. C'est pas du tout un penseur assimilateur, au contraire, hétérogène, voyez. Et alors c'est pour ça que je parlais de la force autre de la vérité. Alors il faut essayer de penser ça, mais c'est très difficile, c'est très difficile.

Hejdánek: Proto jsem mluvil o tom, abychom se snažili myslet to heterogenní, to různorodé. Pascal je podle mě jeden z největších myslitelů heterogenity, hovoříme o jiné síle pravdy. Je to velmi nesnadné, je to velmi těžké.

Jiný hlas: Vždycky se s Pascalem... personnel de vous...

Ah oui, c'est ça, au sujet de ma présentation... on va faire la présentation à la fin, c'est bien mieux. Pascal quelque part disait que l'honnête homme ne devait pas se nommer, il ne devait pas se faire, comme il dit, se faire envisager. Alors c'est pour ça que cette présentation on la fera à la fin. Non, je suis professeur à l'École des hautes études en sciences sociales. C'est un établissement assez extraordinaire, une utopie

dans le monde actuel, parce qu'on y enseigne sa recherche. On enseigne ce sur quoi on travaille, voyez, sa recherche. On n'enseigne pas autre chose. Et alors ma chaire, parce que nous avons des chaires qui s'appellent des directions d'études, s'appelle... son titre c'est Sémantique des systèmes de représentation. Hejdánek: Podle Pascala čestný člověk nemá vystavovat své jméno, nemá vystavovat svou tvář. Tak proto taky ta představení až na konec. Přednáším na Vysoké škole sociálních věd, což je instituce v současném světě téměř utopická, neboť tam si člověk může přednášet to, na čem zrovna pracuje. Moje katedra se jmenuje Sémantika reprezentativních systémů.

Jiný hlas: *Alors c'est-à-dire que je m'intéresse à toutes les formes, disons, de représentation, et de travailler sur cette notion de représentation.*

Zajímám se tedy o všechny formy reprezentace, o práci s pojmem reprezentace.

Alors comme par ailleurs j'ai une compétence comme ça pour le, une certaine spécialisation historique, le XVIIe siècle, alors ma direction d'études est simultanément affiliée, enfin une partie du centre de recherche historique des Hautes Études et du centre de linguistique, d'où les problèmes sémantiques, de langage, et de sémiologie.

A protože mám i jistou historickou specializaci, 17. století, je mé zaměření současně přidruženo k historickému výzkumu na Vysoké škole sociálních věd a k lingvistickému centru, z čehož vyplývají sémantické problémy jazyka a sémiologie.

Alors mes étudiants... n'ont d'étudiants que de ce que nous appelons troisième cycle, c'est-à-dire des étudiants qui préparent des thèses.

Na naší škole jsou pouze studenti takzvaného třetího cyklu, což u nás by bylo asi tak po absolutoriu školy, když chystají doktorát, jak se tomu u nás říká. U nás je to trochu jinak. Ano, pro takové, co vystudovali filosofii, jsou promováni a dělají si doktorát, pro tyhle lidi.

Oui, c'est ça. Alors évidemment cette situation où on enseigne sa recherche est propice à la publication, c'est-à-dire qu'un cours c'est souvent un livre qui est en train de se préparer.

Ano, tento způsob práce je velice vhodný pro publikování, protože člověk tím, jak přednáší, tak si zároveň píše knihu, kterou vydá.

Et alors également aussi une des caractéristiques que je trouve bien, enfin c'est que étant donné que nos directions d'études sont à partir de centres comme ça de disciplines différentes, par définition nous travaillons sur des frontières entre disciplines.

Máme to rozdělené na jakési dvě hlavní skupiny a pracujeme na pomezí disciplín.

Je ne sais pas très bien selon les cas si je suis philosophe, historien... parce que je suis... j'ai surtout publié des věci sur... un livre qui s'appelle La Critique du discours et qui est un livre sur la logique de Port-Royal et les Pensées de Pascal.

Já nevím, co vlastně jsem, jestli filosof, historik, něco mezi tím. Publikoval jsem dílo, které se jmenuje Kritika řeči, a to se týká právě logiky v Port-Royal a Pascalových Myšlenek.

Et puis le dernier, enfin un des derniers, c'est que je m'intéresse au problème du rapport entre langage, théologie et pouvoir politique au XVIIe siècle. Théorie du langage et qui s'appelle Le Portrait du Roi. Voilà. Est-ce que c'est suffisant ?

A v tom posledním díle pojednávám hlavně o vztazích mezi jazykem, teologií a mocí v 17. století. Ta kniha se jmenuje Portrét krále. To stačí?

Jean-Luc...

Alors moi je suis à l'université de Strasbourg. Je n'ai pas eu la chance d'être à l'utopie, parce que je suis à l'université de Strasbourg. Mais c'est pourtant le privilège de l'université de Strasbourg... Je n'enseigne aussi pratiquement que ma recherche.

Tak nejsem, nemám to štěstí na utopii, protože já funguji na štrasburské univerzitě. Ovšem to je zase privilegium štrasburské univerzity, že prakticky nepřednáším nic jiného než to, čím se zabývám.

Mais je ne sais pas, je me dis que je tiens à Strasbourg, peut-être parce que c'est un peu plus vers l'est, vers les pays des vieilles universités.

Snad je to tím, že Štrasburk je více k východu, k těm zemím s tradicí starých univerzit.

Pas trop à l'est, il ne faut pas...

Jen o kousek...

Ici, c'est le plus à l'est puisque c'est la plus ancienne université au nord des Alpes.

Tady je to nejvíc na východ, protože je to nejstarší univerzita na sever od Alp.

C'est vrai, c'est vrai. Alors... mes étudiants sont essentiellement en doctorat. Il faut dire peut-être ce que ça veut dire aujourd'hui en philosophie, un étudiant normal en France, ça veut dire un étudiant sans avenir... professionnel.

Studenti jsou v doktorátu. Studenti jsou takoví normální, co studují na takové škole, aniž by si tam dělali doktorát. Normální student znamená ve Francii student bez budoucnosti, bez budoucnosti profesionální. Hejdánek: Tady to už známe od osmdesátého roku.

Jiný hlas: *Et puis j'ai publié un certain nombre de livres sur plusieurs questions. En ce moment je travaille plutôt sur le thème de la communauté, sur l'opposition communauté-société... J'ai publié... quelques livres... Jean-Luc... Remarque spéculative, un livre sur Hegel... un livre sur Descartes, Ego sum... un livre sur l'éthique qui s'appelle L'impératif catégorique.*

Pracuji na tématu společenství, protiklad Gemeinschaft–Gesellschaft, rozdíl mezi společenstvím a společností. Napsal jsem několik knih. *Spekulativní poznámka*, kniha o Hegelovi a dialektice hegelovské, o Descartovi, knížka *Ego sum*, pak etickou knížku, která se jmenuje *Kategorický imperativ*.

Et aussi je dois dire que j'appartiens à une institution qui est un projet pour le moment qui s'appelle le Collège international de philosophie.

Zároveň patřím k instituci, která je ve stavu projektu a jmenuje se Mezinárodní filosofická kolej.

Derrida appartient... et aussi Lyotard... C'est quelque chose qui est dans le projet, on ne sait pas encore si ça va aboutir, si ça devient une vraie institution.

Derrida tam patří, také Lyotard. Je to něco, co je v projektu, nevíme ještě, jestli to bude mít výsledek, jestli se to stane skutečnou institucí.

Jiný hlas: *mais on peut espérer que ça permettra de nouer de nouveaux liens avec d'autres pays.* Rádi bychom, aby to umožnilo nějaké nové vztahy a kontakty s jinými zeměmi, nebo že to má být instituce programově mezinárodní. *Aussi des horribles... des combats... Mais pour le moment il y a eu seulement une période expérimentale.* Zatím to probíhá jako experiment. *Le projet serait que des gens venant à Paris puissent enseigner en effet dans plusieurs langues. C'est plus difficile à faire accepter par le gouvernement.* No tak například členové tohoto by měli přednášet v Paříži ve svých jazycích rodných. Naráží to na jisté překážky, vláda tomu není moc nakloněná. *Aussi maintenant, je sais de l'opposition au projet de l'ancien ministre de l'enseignement, mais maintenant sous Mitterrand ça devrait être un peu mieux.* Také nyní, vím o jisté opozici k projektu od bývalého ministra školství, ale teď za Mitterranda by to mělo být trochu lepší. *C'est le pouvoir, c'est le pouvoir.* To je sál moci, to je sál moci. *Il y a certaines choses avec Mitterrand, il y a eu au début... Projet vraiment international. Mais maintenant il n'y a pas d'argent, on retire l'argent de ces secteurs.* No, někteří tomu byli nakloněni zpočátku, no ale ono není moc peněz, tak se stahují rozpočty z těchto oblastí.

Jiný hlas: *Alors nous vous remercions de votre présence, de votre conférence, et je le dis toujours, nous espérons que vous n'êtes pas ici pour la dernière fois.* Takže vám děkujeme za vaši přítomnost, za vaši konferenci a, jak říkám vždy, doufáme, že nejste zde naposledy.

Jiný hlas: *Mais je ne peux pas dire... c'est la première fois, mais comme toujours, je suis à peu près certain que ce ne sera pas la dernière.* Je to poprvé, ale jako vždy jsem si skoro jist, že to nebude naposledy.

Jiný hlas: Galerii skvělých zjevů i zapomenutých jmen. Ševčík měl za svého života i za těch padesát let, co uplynula od jeho smrti, mnoho zastánců i odpůrců. Čas dal věcem pravý rozměr. Těm, kteří ho považovali za jednostranně technicky zaměřeného houslistu a učitele, lze připomenout, že byl primáriem dvou kvartetů. Prvního v Salcburku, druhého v Kyjevě. S odstupem deseti let byla obě tato kvarteta přirovnávána ke slavnému Florentinskému kvartetu a Ševčík k jeho primáriu, Jeanu Beckerovi. To snad

něco znamená. Těm, kteří se domnívali, že zapomínal na velkou hudbu, dávají odpověď jeho analýzy koncertů Mendelssohna, Brahmsa, Čajkovského a Dvořáka. A co říci tomu, že jeden z největších houslistů naší doby David Oistrach považoval za nutné v předmluvě ke svému vydání Čajkovského koncertu, Moskva 1947, vyzdvihnout tyto Ševčíkovy analýzy a na nich ukázat, jak koncert studovat? A konečně, že Ševčíkovy větve české houslové školy vyrostl jako žák Kocianův největší představitel našeho současného houslového umění Josef Suk. Ševčík ovlivnil svým dílem a prostřednictvím svých žáků vývoj houslové hry nejen u nás, ale na celém světě. Housle byly smyslem jeho života. Otec, nadšený vlastenec, kantor a regenschori v Horažďovicích, zemřel v roce, kdy se Otakar Ševčík stal žákem konzervatoře. Jaké bylo Ševčíkovo dědictví? Talent, houževnatost a hrdé češství, které si nesl životem. Vyjádřil to i v těch několika málo virtuózních dobových skladbách napsaných za pobytu v Rusku, v *Českých tancích*. Nejznámější z nich, *Holku modrookou*, hrál v Čechách poprvé o prázdninách v roce 1881 na koncertech ve prospěch postavení Národního divadla. S *Holkou modrookou* se vracíme na začátek našeho pořadu. Pohyboval se na kluzkém chodníčku hmatníku jako lovící vydra. Prsty létaly na přesně určená místa a tóny, ty vyskakovaly samy z houslí. Stříbrné v závrtných výškách, elegantní v *staccatech*, rozváté v *kantilénách*, přízračné v kaskádách *flažoletů*. Přišel jejich pán, král houslistů. Nadšeně jsem volal: To je koncert! Jako Ševčík. A rázem vyrostly v mé hlavě řady sedadel a v nich seděli páni s motýlky ve smokinách a dámy v růžových krinolínách. Vzdychali a tleskali při každém tónu. *Messieurs, mesdames*, to je pravé umění.

Jiný hlas: Někdy k tomu stačí docela málo. Jeden zážitek, jedno slovo a náš svět, náš život se změní k nepoznání. Jako u hrdiny dnešního příběhu. Jeho osud mu nachystal mnoho zvrátů, ale on na ně byl, dá se říct, připraven. My jsme za ním zašli do jeho pracovny a zeptali se, jestli si vzpomene na nějaký takový okamžik.

Hejdánek: Tak u mě je to trochu složitější v tom smyslu, že těch mezníků tam byla celá řada. A je hrozně těžké teď najednou vybrat ten jeden, který by byl nejdůležitější. Snad by se dalo říct, že k těm skutečným mezníkům se dopracováváme vlastně celý život. A že ty chvíle, o kterých pak mluvíme jako o těch rozhodujících, jsou spíš vyvrcholením nějakého dlouhého procesu.

--- (1985-02-11 Louis Marin – O Pascalovi (2) [LVH141VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Simplement la différence tel que je lis dans le texte de Pascal...* Rozdíl tak, jak já ho v tom textu Pascalově vidím, *la différence entre la force et la force justifiée*, mezi silou a silou ospravedlněnou, *c'est la différence entre je dirais la force et le pouvoir*, je rozdílem mezi silou a mocí. *Ou encore la différence entre la force et l'institution, l'institution en général, politique ou l'institution...* nebo rozdílem mezi silou a institucí, institucí obecně politickou nebo institucí zcela krátce, *qui, c'est une définition tout à fait classique, a le monopole légitime de la violence*, institucí, která má legitimní monopol na násilí. Toť definice klasická.

Alors ce qui s'est passé dans le texte de Pascal, ce qui se passe dans le texte de Pascal, c'est l'opération de légitimation de la force par elle-même. V textu Pascalově se děje toto. Tam dochází k legitimování síly tou silou samou. *Légitimation par elle-même, pourquoi? Alors c'est ce par elle-même qui fait évidemment le problème.* Problémem je to síly, která sama sebou se legitimuje. *C'est-à-dire cette opération de légitimation consisterait, et c'est ce que j'ai essayé de dire, le moment où la force, et vous allez reconnaître un motif hégélien...* Tento postup, možná byste tam zpozorovali jistý hegelovský motiv, že síla, *c'est-à-dire le moment où la force au lieu de se remettre sans cesse en jeu, c'est-à-dire de risquer de rencontrer une force plus grande qu'elle et dans un temps qui est lui-même un temps d'instant, de moment d'affrontement...* ve chvíli, kdy síla namísto, aby se vracela bez ustání do zápasu, do střetu, do rizika, že potká sílu větší než je ona, a v čase, který je řetězem střetů, *se mette tout simplement se mette à parler, c'est-à-dire se mette en signe, elle se mette en signe, et du même coup par là-même s'institue non plus comme nécessité physique, mais comme obligation, comme obligation et comme loi.* se místo tohoto střetávání začne mluvit. To jest stává se znakem, a zároveň se tím instituje, ustavuje ne už jako fyzikální nutnost, ale jako povinnost, jako zákon.

Alors c'est cette opération qui est analysée je crois par Pascal, et analysée de façon terrible, comment est-ce que la force peut se poser non plus comme nécessité, mais comme obligation, c'est-à-dire comment peut-elle se légitimer? Tento postup legitimování se moci, který Pascal analyzuje, jak se může moc ustavovat ne jako nutnost, ale jako povinnost. Et l'opération de légitimation, c'est très exactement une, ce que j'appellerais d'une façon peut-être plus générale, la force se représente, elle ne s'exerce pas, elle se représente. A ten postup legitimování se, to bych obecněji nazval, že moc, síla se nekoná, nevykonává, nýbrž se reprezentuje.

Je vais une fois, j'aimerais vous lire cette fin, je crois que je l'ai, ah non, celui-là n'est pas cité mais le voici, c'est Brunschvicg 304. Přečtu vám nějaký úryvek, u Brunschvicga je to číslo 304. Et je voudrais vous lire ce passage parce qu'il est je crois très important. Voici. Pardon, c'est 297 chez moi. Non non, Brunschvicg c'est 304. Chtěl bych vám přečíst tento úryvek, protože je velmi důležitý. Ano, ano, 304. Les cordes, dit-il, qui attachent le respect des uns envers les autres en général sont cordes de nécessité, car il faut qu'il y ait différents degrés, tous les hommes voulant dominer et tous ne le pouvant pas, mais quelques-uns le pouvant. Provazy, říká Pascal, jimiž se všeobecně svazuje úcta jedněch k druhým, jsou provazy nutnosti. Neboť je třeba, aby byly různé stupně, protože všichni lidé by chtěli panovati a všichni nemohou, ale někteří mohou.

Alors voilà ce que j'appellerais la fiction théorique de Pascal, qui est la suivante: Figurons-nous donc que nous les voyons commençant à se former, c'est-à-dire les hommes. Il est sans doute qu'ils se battront jusqu'à ce que la plus forte partie opprime la plus faible et qu'enfin il y ait un parti dominant. To je to, co bych nazval tou teoretickou fiktivností Pascalovou, která spočívá v tomto: Představme si tedy, jak se začnou tvořit, tedy ti lidé. Není pochyby, že se budou bít, až silnější strana potlačí stranu slabší, a až nakonec bude jedna strana vládnoucí. Et je demande bien qu'on sente la différence entre la plus forte partie, c'est-à-dire les forces, il utilise le théorème de la composition des forces, et qui se transforme en un parti dominant, ça c'est autre chose, c'est un parti, le passage de une partie à un parti. Alors le texte. Všimněte si rozdílu mezi silnější stranou a stranou vládnoucí. Představme si tedy, jak se začnou tvořit ti lidé. Není pochyby, že se budou bít, až silnější strana potlačí stranu slabší, a až nakonec bude jedna strana vládnoucí.

Mais quand cela est une fois déterminé, une fois déterminé, alors les maîtres, qui ne veulent pas que la guerre continue, ordonnent que la force qui est entre leurs mains succédera comme il leur plaît; les uns la remettent à l'élection des peuples, les autres à la succession de naissance, etc. Ale když jednou je toto určeno, že jedna ta strana je vládnoucí, tu vládcové, kteří si nepřejí, aby válka pokračovala, nařídí, aby síla, která je v jejich rukou, přecházela, jak se jim zlíbí. Jedni ji postupují volbě národů, druhí rodovým následnictvím a tak dále. Alors vous voyez, etc. Alors la chose est, c'est ça le moment, quand cela est une fois déterminé, c'est-à-dire la bataille. Moment je v tom, o co jde, jak už jednou je to rozhodnuto, to jest ta bitva. Alors les maîtres, ceux qui viennent de gagner, les plus forts, qui ne veulent pas que la guerre continue, c'est-à-dire qui ne veulent pas risquer une autre fois, vous reconnaissez là un motif hégélien enfin très fondamental, ici, alors les maîtres qui ne veulent pas que la guerre continue, ordonnent. Voilà le moment du langage. Ti silnější vítězové nechtějí, aby válka pokračovala. To znamená, nechtějí riskovat. Poznáváte v tom hegelovský motiv. Silnější vítězové najednou nařizují. To je ten moment jazyka.

Jiný hlas: Nous sommes la justice.

Hejdánek: My jsme spravedlnost.

Jiný hlas: Voilà, ils ordonnent alors ici Pascal déplace un petit peu les choses que la force qui est entre leurs mains, puisqu'ils viennent de gagner, ils sont les plus forts.

Hejdánek: Síla, která je v jejich rukou, neboť jsou nejsilnější.

Jiný hlas: Mais ils ne sont les plus forts que dans ce moment, cet instant où ils viennent de gagner. Et qu'il est rare que comme il leur plaît succédera, voilà la continuité institutionnelle. Alors maintenant le mot post-ou-succédera comme il leur plaît alors l'élection des peuples, la succession dynastique, etc.

Hejdánek: Jsou však nejsilnější pouze v této chvíli, v tomto okamžiku vítězství. A teďka musí slovo

postoupit. Volební nebo dynastickou sukcesi a podobně, tak jak jim se zlíbí.

Jiný hlas: *Et alors la fin est extraordinaire et c'est là où l'imagination commence à jouer son rôle, jusque-là la pure force le fait, ici c'est la force qui se tient par l'imagination en un certain parti, en France des gentilshommes, en Suisse des roturiers, etc. Or ces cordes qui attachent donc le respect à tel ou tel en particulier sont des cordes d'imagination.*

Hejdánek: Tady právě obrazotvornost začíná hrát roli. Až dosud moc vynucuje skutečnost. Zde je to síla, která se udržuje obrazotvorností na určité straně. Ve Francii ušlechtilí, ve Švýcarsku měšťané a tak dále. Ony svazky, které přivazovaly k účtě k tomu či onomu zvláště, jsou svazky obrazotvornosti.

Jiný hlas: *Alors voyez c'est je crois que je réponds à votre question parce que et je répondrai à votre question dans le tout dernier paragraphe, or c'est là où l'imagination commence à jouer son rôle, c'est-à-dire que s'opère par l'imagination et disons d'une façon générale parce que les deux termes sont souvent liés chez Pascal la coutume.*

Hejdánek: Myslím, že teď odpovídám na vaši otázku tím posledním odstavcem, kde se mluví o představivosti. Jiný termín, velice, který užívá jako téměř synonymní, je zvyk.

Jiný hlas: *Il se passe ceci que les il y a intériorisation si l'on peut dire de tous les composants de la société ainsi formée, intériorisation de l'ordre arbitraire de la succession par exemple ici de la force. Et on a une loi, on a la loi constitutive de la société et telle qu'il serait tout à fait injuste, injuste de la violer si par exemple en France un roturier était devenu roi. Vous voyez ça serait vraiment la révolution, si un roturier devenait roi ça serait le scandale, n'est-ce pas.*

Hejdánek: Tady dochází k té jakési interiorizaci, zvnitřnění všech prvků společnosti takto zformované. Interiorizace řádu, který byl nahodilý, například následnictví nebo síly. A najednou máme řád. Máme zákon, konstituční zákon společnosti, který by bylo nespravedlivé nezachovávat. Kdyby se ve Francii měšťan stal králem, to by byl skandál, že ne? Nelze.

Jiný hlas: *Autrement dit nous assistons à l'intériorisation du discours arbitraire de la décision des maîtres en représentation de croyances obligatoires, je dirais de intériorisation du discours des des maîtres, discours tout à fait arbitraire, la décision en représentation de croyances elles obligatoires, c'est-à-dire la représentation de la loi à laquelle on croit.*

Hejdánek: Tedy dochází k interiorizaci řeči, vnější nahodilosti rozhodnutí těch mocných, tedy jejich rozhodování v představivosti těch poddaných, a tak se utváří zákon, kterému se věří.

Jiný hlas: *Voilà. Alors c'est ça la différence entre la force et la force justifiée.*

Hejdánek: Tedy rozdíl mezi silou a silou ospravedlněnou.

Jiný hlas: *Ce serait le le passage ou le la description de cette espèce de coup de force comme ça qui est un coup de discours en même temps et où la force devient loi.*

Hejdánek: Je to popis určitého momentu, kdy se síla stává zákonem, je to moment řeči.

Jiný hlas: *Alors je dois dire Pascal n'est pas le seul à avoir fait ce type d'analyse, enfin elle est fréquente au au XVIIe siècle, enfin elle est relativement fréquente au XVIIe siècle.*

Hejdánek: Tato analýza není výlučně jenom pascalovská, je dosti častá v 17. století.

Jiný hlas: *C'est une façon si vous voulez de d'enlever enfin ce que j'appelle la critique radicale en ce sens que il n'y a pas d'autre fondement de fondement au à l'institution à l'institution politique que ce mouvement-là. Il n'y a pas de transcendance, il n'y a pas de fondement transcendant, c'est pas Dieu qui fonde la société, c'est pas c'est pas même la nature.*

Hejdánek: Je to kritika velice radikální v tom smyslu, že politická instituce nemá jiného základu než tento popsáný pohyb. To jest žádného transcendentního základu, nejsou to bohové, kteří tvoří společnost, ani ne přirozenost.

Jiný hlas: *Alors c'est une espèce de mouvement interne en quelque sorte à la nécessité polémique si on peut dire des forces mais avec ce fait qui pour moi reste très obscur, je dois dire très très obscur tout en étant qui est le passage au langage. Voyez, le passage au discours, les forces qui à un moment donné au lieu de continuer à se battre ordonnent.*

Hejdánek: Vnitřní pohyb, jakási nezbytnost polemická síla. Rovněž zůstává temné v tom to, ten přechod k jazyku, přechod k řeči. Chvilu, kdy ten nejsilnější, místo aby pokračoval v boji, začíná mluvit, nařizuje.

Jiný hlas: *Alors Pascal ne met pas en avant ce que Hobbes par exemple met en avant comme une passion fondamentale qui est qui est la peur de la mort. Voyez on peut pas parler de ça chez Hobbes il y a ce passage qui fait le passage à la ce qu'on pourrait appeler la société civile c'est c'est la peur de la mort chez les plus forts.*

Hejdánek: Pascal nějak neupřednostňuje to, co třeba Hobbes pokládá za základní pocit, a to sice strach ze smrti. U Hobbesa to, co umožňuje přechod k civilní společnosti, je strach ze smrti.

Jiný hlas: *Alors là on le trouve mais voyez ce motif on le trouve très discret ici, ils ne veulent pas que la guerre continue. Alors on peut se demander pourquoi est-ce qu'ils ne veulent pas que la guerre continue. Voyez ils ne veulent pas que la guerre continue on peut penser parce qu'ils ont peur de la mort. Voyez ça peut être ça, il peut y avoir ce motif là mais Pascal ne le met pas tout à fait en avant enfin ne met pas aussi fortement en avant que chez Hobbes. Et alors à ce moment-là une fois en revanche ce qu'il met tout à fait en avant c'est le passage à la représentation. Ce que j'appelle la représentation et elle s'attache aux signes.*

Hejdánek: Tento motiv se nachází u Pascala jenom tak na okraji, například tam, kde mluví o tom, že si nepřejí lidé, aby válka pokračovala. Ti vládnoucí, lze říci, no protože mají strach ze smrti. Může to tam tedy tento motiv být, ale Pascal ho nestaví tak do popředí jako Hobbes. Výměnou za to klade důraz na ten přechod k představivosti, to, co nazývá představivostí, která se váže ke znakům.

Jiný hlas: *On pourrait, si vous voulez, concevoir ça comme une espèce de... la représentation, ça serait une sorte de dispositif ici, de dispositif dans lequel input ça serait la force. Le fonctionnement de la représentation consisterait à transformer ce que j'appelle pouvoir, voyez. L'output de la représentation, c'est le pouvoir.*

Hejdánek: Jako by ta představivost byla jakýmsi strojem, kde *input* je síla a funkce té představivosti je v tom, že pozměňuje to, čemu já říkám moc. Takže *output* z tohoto přístroje, ve kterém představivost udělala svoje, je moc.

Jiný hlas: *C'est-à-dire un ensemble de signes, c'est ça la représentation, c'est un signe au fond ou un ensemble de signes dont... voyons-nous dire comme Pascal, dont les effets, c'est le respect de la loi. C'est-à-dire des effets de croyance. Voilà, quelque chose comme ça.*

Hejdánek: Představivost je soubor znaků, jejichž účinkem je, tedy efekt, který má něco společného s vírou, věřivostí člověka. Ano, něco takového.

Jiný hlas: *Et à ce point de repos de l'exposé... Alors, à partir du moment de Pascal jusqu'à nous, il y aurait eu deux choses qui représentent comme deux possibilités diamétralement opposées par rapport au sens représenté par ce dispositif pascalien. Ah, bien sûr. Vous voulez continuer ? La première possibilité, ce serait Rousseau.*

Hejdánek: [nesrozumitelné]

Ano, ovšem. Chcete pokračovat? Je tady jiná možnost než tahle alternativa pascalovská, dává se tady možnost jiná, a to sice Rousseau, který by měl...

Jiný hlas: *Et pour Rousseau, la force justifiée de manière juste. C'est-à-dire que Rousseau dit quelque part dans le Contrat social : le plus fort ne peut jamais faire que sa force soit droit. C'est-à-dire que, et c'est exactement comme Pascal, c'est-à-dire qu'avec la force force, on ne fait jamais du droit. On ne fait jamais du droit.*

Hejdánek: ... pro Rousseaua je síla ospravedlněna spravedlivým způsobem. Ze síly jakožto síly, pouhá síla nemůže dělat právo podle Rousseaua, v čemž se shoduje s Pascalem.

Jiný hlas: *Et c'est cette remarque de Rousseau : le plus fort ne peut faire que sa force soit droit... il veut dire : quand j'obéis au brigand, quand j'obéis au brigand avec son pistolet, je ne suis pas obligé, je suis seulement contraint. C'est la nécessité.*

Hejdánek: On říká, když poslouchám lupiče, který na mě míří pistolí, nejsem povinen, jsem pouze

donucen. Je to nutnost.

Jiný hlas: *Et Rousseau prépare ce que j'appelle une conversion totale de la force de tous dans le droit de tous.*

Hejdánek: Přičemž u Rousseaua jde o zvrát, kdy se připravuje moment toho zvratu, v němž síla, síla všech se převrací v právo, v právo všech.

Jiný hlas: *Et ça, c'est une possibilité, c'est pour nous toujours le fondement de la démocratie. Il peut y avoir de ce côté-là un pouvoir juste. Ce qui est exclu pour Pascal. Tu vois pourquoi ? Enfin pour Pascal, c'est exclu parce que rien ne nécessite cette rétrocession mutuelle des forces. Rétrocession, c'est-à-dire, par exemple, là, je vous donne à tous ma force, mais vous tous, me donnez la vôtre, et tous on fait effectivement, nous constituons à ce moment-là d'un seul coup une société de droit.*

Hejdánek: Tohleto je pro nás stále ještě základem demokracie. Připouští, že může přece jenom být moc, která je spravedlivá, což, jak se zdá, je pro Pascala vyloučeno. Nic nezpůsobuje nutnost té *rétrocession*, té vzájemné *rétrocession*. To znamená, vám všem dávám sílu, vy mně dáte sílu svou a v tu chvíli, v tomto vzájemném odevzdání sil, pak tvoříme právní společnost.

Jiný hlas: *Et c'est ça effectivement la démocratie. Et Pascal dit : comment est-ce qu'il peut y avoir une nécessité de cette rétrocession, je pose le terme, mais de cette cession mutuelle des forces puisqu'il y a les plus forts et il y a les moins forts ?*

Hejdánek: To je skutečně ta demokracie. Ale Pascal říká, jak to může být nutnost, jak by tady mohla být nutnost té *rétrocession* nebo toho vzájemného vzdání se těch mocí, když jsou ti silnější a ti méně silní?

Jiný hlas: *Et l'autre branche, l'autre branche qui est obligatoire pour qu'on pense la démocratie, même si elle ne peut pas exister, mais ce qui rend obligatoire qu'on la pense, c'est l'autre direction qu'on voit partir de Pascal et de l'homme moderne et qui est comme la limite extrême de ce que dit Pascal : c'est la force qui se justifie et qui ne peut pas se faire croire.*

Hejdánek: Ted' je tady druhá tendence, kterou lze také najít v Pascalovi a v moderním člověku a která je jakoby tou mezí toho, co Pascal říká. To je síla, která se ospravedlňuje, ale které se nedá věřit.

Jiný hlas: *Dans le monde moderne tous les pouvoirs qui sont légitimes, si ce sont des lois, mais on ne peut pas y croire. C'est pour ça... ces deux aujourd'hui de Pascal, un rejeton par passage à la limite.*

Hejdánek: V moderním světě všechny moci, které jsou legitimní, jsou to zákony, ale nedá se jim věřit.

Jaké by to byly takové dva výhonky v Pascalově myšlení, tyhle dva nastíněné.

Jiný hlas: *Oui alors là je suis absolument d'accord, c'est pour ça que j'ai insisté en vous citant un peu longuement ce dernier passage en disant : le point clé c'est là où l'imagination commence à jouer son rôle.*

Hejdánek: Souhlasím a podtrhuji ten moment, kde představivost začíná hrát svou roli.

Jiný hlas: *C'est-à-dire que c'est le moment très précis où le pouvoir se fait croire comme légitime, et donc comme justice.*

Hejdánek: To je chvíle velice určitá, moment určitý, kdy moc se předkládá k věření jakožto moc legitimní, a tedy jako spravedlnost.

Jiný hlas: *Alors, Pascal joue comme souvent à cette époque où le temps a un autre rythme, enfin il y aurait des choses à dire très précises sur le problème du temps, mais après un long temps, le pouvoir le plus injuste, c'est-à-dire le plus arbitraire — tout pouvoir est arbitraire — se fait croire comme...*

Hejdánek: Tady i v té době, v čase, který měl jiný rytmus — i když o problému času by se dalo říct hodně věcí —, dochází Pascal k tomu, že i ta nejnepspravedlivější, ta nejsvévolnější moc — a každá moc je svévolná — se předkládá jako k věření jako moc definitivní, založená, podložená. V té naší operaci, v tom, co máme před sebou, je něco jako pružina, v tom uvažovaném Pascalově postupu. Je to v jistém slova smyslu velice složité, skoro bych neřekl stejná svévole, ale založeno na určitém typu času, kumulativním, na formě politického časování, pro které bychom našli velmi přesné příklady a přesné analýzy u *Machiavelliho*. U *Machiavelliho* jsou věci velmi přesné ohledně tohoto způsobu moci, moci v jistém smyslu dokonale násilné, moci okupace atd., protože kníže v tom umí chodit, ví, jak na to, a protože má

čas pro sebe, nebo si to zařídí, aby ho měl, a postupně se všechno stává řádem. Toto je přesně popsáno u *Machiavelliho*, kde kníže v časových prodlevách koná, a ono až nakonec se to všechno stane řádem.

Jiný hlas: *Alors, je crois que ce qui est très important dans ce que tu as dit, c'est que la seconde branche de l'alternative, dans sa, jusqu'à sa limite, constitue par elle-même une obligation. Ça, je crois que c'est très important. Une obligation de... disons de penser la première, l'autre branche. Tu vois ? Une espèce d'obligation, j'allais dire éthique. C'est-à-dire de penser la première comme la démocratie, pour aller vite.*

Hejdánek: Domnívám se, že to, co jste řekl, je velmi důležité, totiž že ta druhá větev alternativy, v té své až k mezní hranici, tvoří sama o sobě závazek. To je myslím velmi důležité. Závazek, řekněme, promyslet tu první, tu druhou větev. Totiž závazek, řekl bych etický, to znamená promyslet tu první jakožto demokracii, abych to řekl rychle.

Jiný hlas: *Oui, enfin, je voulais attirer l'attention sur cette idée d'une obligation. Voyez, une espèce d'obligation tout à fait positive, mais à partir d'un... je ne voudrais pas dire d'un négatif, parce qu'il y a des sonorités hégéliennes, mais à partir de quelque chose qui est... qu'on peut percevoir tout à fait dans sa facticité, mais qui est presque de l'impossible. C'est de l'impossible. Oui, c'est ça. Oui, oui. Oui, c'est ça.*

Hejdánek: Ano, chtěl jsem upozornit na tuto myšlenku závazku, jakéhosi zcela pozitivního závazku, ale vycházejícího z něčeho, co je... nechci říkat negativní, protože tam jsou hegelovské rezonance, ale z něčeho, co je... co lze vnímat zcela v jeho faktičnosti, co je téměř nemožné. Je to to nemožné. Ano, přesně tak.

Jiný hlas: *À partir de votre triple analyse de Pascal, vous avez bien mis en place quelque chose qui m'a toujours beaucoup gêné chez Pascal et en même temps déçu, c'est que lui-même ne s'intéresse jamais au fait que le pouvoir peut être limité dans son arbitraire au moment où il se soumet aux droits de l'homme. Et je trouve que la pensée française a laissé de côté l'héritage que Locke avait très bien mis en évidence, lequel faisait du pouvoir simplement l'instrument d'une application et d'une création jamais achevée des droits de l'homme.*

Hejdánek: Na základě vaší trojí analýzy *Pascala* jste velice dobře vyzdvihl něco, co mě vždycky u *Pascala* zaujalo a zároveň trochu zklamalo, totiž že si vlastně pořádně nevšímá toho, že moc může být omezena ve své libovůli v tom okamžiku, kdy se podřizuje lidským právům. A myslím, že tadyhle je dluh francouzského myšlení, které nechalo stranou něco, co *Locke* velice dobře vynesl na světlo, totiž *Locke*, který z moci udělal pouze funkci, která nikdy nekončí, aplikování lidských práv.

Jiný hlas: *Oui, alors vous avez raison, tout à fait raison. Je ne dirais pas la pensée française en général, mais... on est dans une tout autre ligne d'analyse. Tout autre ligne d'analyse. Ce n'est pas du tout de ma part une façon de rejeter ce que vous avez dit, mais on est dans une tout autre ligne d'analyse. Et si on voulait historiquement, vous avez parlé de Locke qui est postérieur enfin, mais si on voulait historiquement essayer de dire pourquoi Pascal prend cette orientation, c'est tout simplement parce qu'il ne pense pas une seconde enfin qu'il puisse exister des droits naturels de l'homme. Pascal n'y est pas parvenu.*

Hejdánek: Ano, máte pravdu, zcela máte pravdu. Neřekl bych francouzské myšlení obecně, ale jsme v úplně jiné linii analýzy. Tímto nechci vaši námitku zbavit váhy, hodit ji pod stůl, smést ji, jsme tady v úplně jiné linii analýzy než... a kdybychom se historicky, mluvil jste o *Lockovi*, který je pozdější, ale kdybychom se historicky chtěli pokusit říci, proč se *Pascal* dává tímto směrem, je to prostě proto, že ho vůbec nenapadlo, že by mohla existovat nějaká přirozená práva člověka. *Pascal* s tím nepřišel.

Jiný hlas: *Non non, ça c'est... c'est très étranger enfin étranger par tout ce que Pascal... la réflexion sur le péché, sur le mal, sur... c'est-à-dire que si on a à chercher du côté de l'homme, on doit le chercher par une autre voie qui n'est pas du tout alors qui est celle de ce que Pascal appelle la grâce. Et alors on n'est plus du tout justement, c'est pour ça que j'ai insisté sur les droits de l'homme.*

Hejdánek: Ne, to je... to je velmi cizí, cizí všemu, co *Pascal*... ta reflexe o hříchu, o zlu, o... to znamená, že pokud bychom to hledali na straně člověka, budeme muset u *Pascala* hledat nějak jinak a úplně jinou cestou, která by nás dovedla třeba k pojmu milost.

Jiný hlas: *Alors c'est en ce sens que Pascal est à la fois très voisin de réflexions comme Machiavel enfin et très différent. Enfin parce qu'il y a des textes qui pourraient être tout à fait signés de Machiavel mais c'est précisément pour souligner cette profonde différence que j'ai en quelque sorte terminé mon petit exposé avec la citation de la douzième Provinciale, enfin qui est très très claire. De l'endroit où Pascal situe ce qu'il appelle les deux lois enfin les lois de la société qu'il appelle la société chrétienne. Alors là on entre dans un autre domaine qui est peut-être justement ce qu'il entend par église. Voyez, cette institution qu'est l'église mais qui n'est pas...*

Hejdánek: *Pascal je vlastně velmi blízký úvahám třeba Machiavelliho a zároveň velmi odlišný. Část některých jeho textů by klidně Machiavelli mohl podepsat, ovšem liší se. A právě abych podtrhl tento hluboký rozdíl, zakončil jsem svůj krátký výklad citací z dvanáctého Listu z venkova, kde Pascal situuje to, co nazývá zákony společnosti, kterou nazývá křesťanskou společností. A tam vstupujeme do jiné oblasti, kterou on rozumí pod pojmem církev, instituovanou jako církev, která ale není...*

Jiný hlas: *instituci politickou ve smyslu, v jakém jsem ho užíval. D'où l'attaque à l'égard des jésuites qui font de l'église une institution politique. A proto vlastně jeho virulentní útoky proti jezuitům, protože jezuité právě z církve dělají tu instituci politickou. Dans tous les sens du terme. C'est ça. Le péché des jésuites. To je ten hřích jezuitů – v uvozovkách jezuitů, protože pod to se schová mnohem více. Vous voyez, mais je vous suis très bien.*

Hejdánek: V tomto ohledu s vámi naprosto souhlasím.

Jiný hlas: *Non, non... le texte de... bohužel jsem s sebou nevzal Provinciales. Oui, mais ça c'est au sens... je to v takovém trochu technickém smyslu. Když klademe řeči proti řečem, ty řeči pravdivé a přesvědčivé způsobují jaksi zmatek těm lidem. Ano. Confondre... to není jenom zmatek, že bych pletl věci dohromady. Já vás usvědčuji z toho, že lžete. V tomto smyslu vás zahanbuji. Když někdo lže, mohu ho usvědčit, to znamená: já vám dokazuji – a vy tomu nemůžete uniknout – dokazuji vám, že jste lhali.*

Hejdánek: Ano, je to tak, prostě zahanbuje, ale v té francouzštině je méně toho psychologického, takového vnitřního stavu zahanbené duše. Je zahanben proto, že je usvědčen z toho. Řeč přesvědčivá a pravdivá.

Jiný hlas: *Ceux qui sont véritables et convaincants.*

Hejdánek: A pak jaký je rozdíl mezi *véritable* a *convaincant*? A jaký je rozdíl mezi spravedlností a pravdou?

Jiný hlas: *La force qui se justifie par passer aux actes de force.* Je to tak, no.

Hejdánek: Tak jestli se tím nevzdává té pravdě? Jestli se ta síla tím, že začíná mluvit, nevzdává té pravdě, protože v řeči přece jenom...

Jiný hlas: *C'est le premier énoncé de la force.* První výpověď síly. *Justice, tu es injuste, c'est moi qui suis juste.* Spravedlnost není spravedlivá, spravedlivá jsem já. Tedy je to výpověď, kterou ten silnější klade, vyslovuje se jako spravedlivý. A proti této výpovědi spravedlivý nemůže říct nic. Jednak proto, že mu ten druhý říká: jsi nespravedlivý. A jestliže spravedlivý řekne: to není pravda, já jsem spravedlnost, já jsem spravedlivý – nemůže to říct, neboť v tu chvíli dostane odpověď: mlč, nebo tě zabiju.

V tomto smyslu jsem mluvil o onom *performativu* – to vůbec nevím, co to je – o úspěšném *performativu*. *Performativ* v lingvistice je výpověď, která tím, že vypovídá, zároveň dělá to, co říká. Vezmu si příklad – nechci tu dělat profesora – například slovo slibuji. Když říkám slovo slibuji, dělám slib. Například slibuji, že přijdu zítra. I když nepřijdu, tak jsem to slíbil. Aby ten *performativ* byl úspěšný, je třeba, abych byl v situaci, která mi umožní dělat to, co říkám. Slavný příklad: jestliže já zvednu telefon a zavolám prezidentu Reaganovi a řeknu mu: vypovídám vám válku, nic se dít nebude. Ovšem jestliže jsem šéfem velmi mocného státu a zvednu telefon a zavolám prezidentovi, že vypovídám válku, budou mě brát velmi vážně.

Jiný hlas: *Je peux prendre une bouteille de champagne...*

Jiný hlas: Je to něco jiného.

Jiný hlas: *...et puis... aller vers un bateau, casser la bouteille de champagne en lui disant : je te baptise le*

Du Pont. Il ne sera pas baptisé, voyez ? Pas moins que j'aurais déclaré la guerre ou que j'aurais... voyez, mais mon performatif sera malheureux.

Jiný hlas: Můžu s lahví šampaňského přijít k nějaké lodi, rozmlátit ji o lod' a říct: křtím tě. Lod' nebude pokřtěná. Tedy i v tom případě války mnou vyhlášené i té pokřtěné lodi se jednalo o *performativ* neúspěšný.

Jiný hlas: *J'ai appelé le discours, l'énoncé de la force. Voyez, je suis juste et tu es injuste. Un performatif heureux, parfaitement heureux, parce qu'il n'y a pas moyen, elle est dans la position de le dire sans être contredite, sans opposition, puisqu'elle est la plus forte.*

Jiný hlas: Výpověď: já jsem spravedlivý a ty jsi nespravedlivý, to je *performativ* šťastný, dokonale šťastný, neboť je v situaci, že to říká, aniž je mu protiřečeno, bez odporu, neboť je ten nejsilnější.

Jiný hlas: *Pascal, là, il faut comprendre, Pascal, il y a une indignation profonde, parce que c'est une confusion complète des niveaux. Si le plus fort me dit : je suis plus fort que toi, très bien, dit Pascal, pas de problème. Voyez ?*

Jiný hlas: Samozřejmě, Pascal je k tomu celej nabuzenej, protože to je naprosté zmatení rovin. Jestliže ten silnější řekne: jsem silnější než ty, to je v pořádku.

Jiný hlas: *Mais si le plus fort me dit : je suis le plus fort donc je suis juste ou donc tu dois m'aimer...*

Jiný hlas: Ale jestliže ten silnější mi řekne: jsem silnější, tudíž jsem spravedlivý, nebo tudíž mě musíš milovat...